

CHOV OVIEC a KÔZ

Vydáva Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo pre priaznivcov chovu

číslo 4 / 2015

www.zchok.sk

Nech čaro Vianoc spríjemní chvíle pohody v kruhu Vašej rodiny. Nech nastávajúci rok prinesie Vám veľa zdravia, šťastia a splnenie aj tých najtajnejších snov a želaní.

Vysokokvalitné sušené mlieko pre jahňatá

Novilam W odporúčame pre:

- jahňatá určené do chovu
- výkrmové jahňatá
- kozlatá určené do chovu a výkrmové kozlatá

Vlastnosti Novilamu W sú:

- ľahko rozmiešateľné pri teplote napájania (40-45 stupňov)
- zabezpečuje vysoké denné prírastky
- obsahuje unikátne zloženie proti hnačkám

Novilam W

- prirodzené prírodné protilátky, probiotikum ,vitamíny a minerály

Novilam W je:

- ľahko rozmiešateľné
- za konkurenčnú cenu

Ponúkame kompletný poradenský servis vo výžive jahniat a bahníc, vrátane rozborov krmív v akreditovanom laboratóriu, napočítanie krmnej dávky, široký sortiment minerálnych krmív a lizov.

Výrobca: Schils BV - Dr. Nolenslaan 121 - 6136 GM Sittard - The Netherlands

Distribútor:

Vysokokvalitné sušené mlieko pre jahňatá

- Vhodné pre adlibitné ako aj reštrikčné kŕmenie jahniat, bez akýchkoľvek dietetických problémov
- v rannom veku zabezpečuje jahňatú optimálny prísun živín pre dobrý zdravotný stav a maximálne denné prírastky
- jahňa kŕmené Novilamom je bez hnačiek a dietetických problémov
- Jahňatá kŕmené Novilamom W sa budú cítiť v pohode

Novilam W môžeš kŕmiť jahňatám oveľa vyššie denné dávky ako iné mlieka pre jahňatá. z tohto dôvodu budú rýchlejšie rásť a budú oveľa zdravšie.

Zloženie:

oleje a tuky	23 %	dusikaté látky	23 %
vláknina	0,15 %	popol	8 %

Silné a zdravé jahňatá, to je cesta Novilam W

Výrobca: Schils BV - Dr. Nolenslaan 121 - 6136 GM Sittard - The Netherlands

Distribútor:

Obsah

- 3** Príhovor predsedu Predstavenstva ZCHOK na podujatí DEMETER 2015
- 4** 20. výročie založenia ZCHOK na Slovensku
- 6** DEMETER 2015
- 9** Vyhodnotenie súťaže TOP 2014
- 12** Zdraviu prospešné omega-3 mastné kyseliny v mäse ľahkých jatočných jahniat z tradičného a umelého odchovu
- 14** Odhodlanie napredovať im rozhodne nechýba
- 16** Optimalizácia mimosezónnej produkcie mlieka z hľadiska výživy bahníc a organizácia práce na RD Hron Slovenská Ľupča
- 19** BONITÁCIE 2015
- 23** Vážené dámy a páni, vážení chovatelia!
- 24** Poznatky z prieskumu ochrany hospodárskych zvierat proti veľkým šelmám
- 28** Prínos syrárskych súťaží na kvalitu našich syrov
- 30** Vyhodnotenie nákupných trhov plemenných baranov a capov za rok 2015
- 32** Producenti plemenných capov ako ich ešte nepoznáte
- 36** Čas tradičných domácich zabíjačiek

Príhovor predsedu Predstavenstva ZCHOK na podujatí DEMETER 2015

Dosť, u boha viac,
Pane bože požehnaj, na obed, večer,
ráno mliečka viac.
Valachom zdravia daj, ovečky od škody zachovaj.
Pán Boh daj dobrú ráno Vám!

Vážení chovatelia, členovia ZCHOK, ctení hostia,
dovoľte mi, aby som Vás v mene predstavenstva ZCHOK srdečne privítal tu v priestoroch NPPC v Nitre. Dnešné stretnutie dňa 22. októbra nie je náhodné.

Pozvanie Veľkomoravského kniežata Rastislava nasmerované k byzantskému cisárovi Michalovi III. nebolo náhodné a jeho cieľom bolo postupné vymazanie sa z pod vplyvu Franskej ríše vo všetkých oblastiach života. Snahou byzantskej misie, ktorú viedli sv. Cyril a Metod bolo založiť autonómnu miestnu slovanskú cirkev so zavedením staroslovienskej – jazyka s vlastným písmom, ktorý by bol zrozumiteľný pre pospolitý ľud.

Aj úcta sv. veľkomučeníka Demetra Solúnskeho má na Slovensku cyrilometodské korene. Sv. Demeter bol patrónom mesta Solúna odkiaľ Cyril a Metod pochádzali, a preto si ho veľmi ctili. V písomnostiach sa uvádza, že prekladanie Biblie do staroslovienskej ukončili 26. októbra – práve na deň sv. Demetra. Slávenie tohto sviatku v Uhorsku sa odvtedy stalo tradíciou. Posilou pre veriacich východného obradu bola najmä od 14. do 17. storočia valašská kolonizácia, ktorá zapríčinila najväčšiu zmenu v oblasti obhospodarovania pôdy a chovu úžitkových zvierat. Migračný pohyb vyšiel z južných a východných Karpát, kde nositeľmi prastarej pastierskej kultúry vo forme nomádstva – kočovného života boli Valasi – ľudia, ktorí sa pôvodne vyznačovali salašnickým spôsobom života. Rozšíril sa chov oviec, hlavne do vyššie položených oblastí. Karpatské salašníctvo sa viacerými črtami líšilo od nížinného chovu oviec, rozšíreného do stredoveku v nížinatých oblastiach dnešného Slovenska. Pri horskom salašníctve sa ovce pásli na vyššie položených nevyužívaných horských pasienkoch (lesy, hole). Zo salašníctvom sa objavilo aj nové plemeno oviec valaška. Vypelost' chovu sa prejavovala v spôsobe rozmnožovania stád, v technológii chovu

(kŕmenie, liečenie, ustajnenie) i rozlišovaní oviec podľa zovňajšku a vlastností. Doterajší chov oviec bol zameraný na produkciu vlny a mäsa, valaský chov oviec uprednostnil produkciu mlieka aj keď využíval ostatné formy úžitkovosti oviec. Odlišné zameranie chovu si vyžiadalo i odlišné organizačné formy letného pasenia. Pri využívaní horských pasienkov a holí, ďaleko vzdialených od obdĺh pastierov, nebolo možné vraciť stádo každý deň do obce, preto zostávalo spolu s pastiermi počas celej sezóny na pasienkoch, kde sa prenieslo i ťažisko mliečného hospodárenia. Niekoľko mesačný pobyt pastierov so stádom na odľahlých pasienkoch predstavoval jednu zo základných črt valaského spôsobu chovu oviec, odlišujúcu ho od nížinného pôvodne roľníckeho chovu. Valaská kolonizácia tieto zvyklosti a tradície i naďalej upevňovala a rozvíjala.

Sviatok sv. Demetra je pre chovateľov oviec symbolickým záverom pastevného obdobia oviec s produkciou mlieka a zároveň návratom pastierov, valachov a bačov po takmer sedemmesačnom odlúčení a ťažkej práci do dedín medzi svojich blízkych. Pre pastierov deň sv. Demetra bol veľkým sviatkom valašských osláv, pri ktorom v slávnostnom oblečení za doprovodu valašských hudobných nástrojov, najmä gáj, v kostoloch obetovali syr a oštiepky, čím chceli poďakovať pánovi za úrodu, produkciu a zdravie. V tento deň bolo zároveň urobené aj vyúčtovanie, vyplatenie pastierov za prácu počas leta valašskými gazdami – majiteľmi oviec.

V dnešnej dobe sviatkov sv. Demetra musíme chápať nie ako konštatovanie, ale v prvom rade ako výzvu, povolanie nás všetkých túto tradíciu ďalej rozvíjať, hlbšie ju spoznávať a prežívať.

Aj keď sa píše dnes rok 2015, chceli by sme v sviatku Demetra pokračovať. Tradície ovčiarstva majú storočnú históriu – a my tu prítomní pokračovatelia týchto tradícií urobíme všetko pre ich zachovanie a pre napredovanie chovu oviec pre zveladenie ovčiarstva.

Hlavným poslaním ZCHOK na Slovensku – družstva je všestranne podporovať efektívny rozvoj chovu oviec a kôz na Slovensku v súlade so schváleným programom odvetvia. V tomto období, keď si pripomínáme 20.

výročie založenia a úspešnej činnosti ZCHOK sa práve teraz zamýšľame nad otázkou ako chovatelia za pomoci ZCHOK zvládajú úspešne riešiť náročné a zložité úlohy tak, aby aj v chove oviec dosiahli požadovaný chovateľský pokrok. Hlavnou požiadavkou zakladajúcej členskej schôdze ZCHOK v roku 1994 bola reštrukturalizácia a transformácia chovu oviec radikálnou zmenou produkčného zamerania. Dlhodobá jednostranná preferencia vlnovej úžitkovosti, ktorá bola vtedy podporovaná ekonomickými nástrojmi sa po liberalizácii cien ovčích komodít stala neúnosná. Pred ZCHOK a chovateľmi sa do popredia tak dostáva ekonomická dôležitosť ovčích produktov ako je produkcia mlieka, mäsa s ich spoločným fenoménom plodnosťou a početnosťou vrhu. ZCHOK na túto zmenu rýchlo zareagoval a preukázal chovateľom významnú metodickú a odbornú pomoc. Hlavné prípravu, vypracovanie a prijatie nevyhnutne potrebných noriem a programov šľachtenia. Do popredia sa významne posúva postavenie chovateľov, ktorí sú nositeľmi šľachtenia a plemenitby oviec.

ZCHOK združuje 332 chovateľov oviec a kôz zo všetkých regiónov Slovenska. Snahou ZCHOK je samozrejme združenie čo najväčšieho počtu chovateľov. Urobíme všetko preto, aby chovatelia počítali dôležitosť svojej stavovskej organizácie, videli výsledky jej práce, ktoré sa uplatnia v ich chovoch a budú pre chovateľa potrebné.

Korene ovčiarstva na Slovensku siahajú do začiatku 12-teho storočia. Rozvoj cechov kožušníkov, tkáčov, súkenníkov, garbiarov, bryndziarov a mnohých iných pomáhal rozvoju ovčiarstva a počty chovaných zvierat sa priblížili k 3 mil. ks. Som presvedčený o nevyhnutnosti chovu oviec a kôz na Slovensku. Slovensko svojou polohou, zastúpením lúk a pasienkov, svahevitnosťou pozemkov, nevyhnutne potrebuje zachovať kultúrny ráz krajiny, čo sa dá dosiahnuť pravidelným obrábaním poľnohospodárskej pôdy. V lokalitách neprístupných pre mechanizáciu je na spásanie porastu lúk a pasienkov predurčená ovca a koza. Verím, že počty chovateľov ako aj počty chovaných zvierat sa budú i naďalej zvyšovať, čomu napomôžu i nové dotačné tituly pre chov oviec a kôz. Produkty z chovu oviec ako syr, bryndza,

Chov oviec a kôz – aktuálne informácie a údaje z PK pre chovateľov a priaznivcov chovu • ročník XXXV, č. 4/2015 • **Vydáva:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku-družstvo Banská Bystrica • **Šéfredaktor:** Ing. Slavomír Reľovský • **Redakčná rada:** Ing. Igor Nemčok, Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc., Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD. • **Adresa redakcie:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo, Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica, tel. 0905406284, e-mail zchok.relovsky@orangemail.sk, **Pre-press a tlač:** KURIÉR plus REKLAMA, tel./fax: 053/4414 058, Odborárov 49, 052 01 Spišská Nová Ves • Redakcia nezodpovedá za obsahovú a jazykovú správnosť príspevkov • **ISSN 1336-4715**

žičnica sú pre chovateľov oviec svetlými pojmami. A nielen pre chovateľov oviec ale aj pre širokú verejnosť konzumentov týchto produktov. Podľa slov odborníkov sú výrobky z ovčieho a kozieho mlieka, najmä bryndza slovenským mikrobiálnym fenoménom, unikátnym patentom prírody, v ktorej sa zachovávajú všetky pôvodné vlastnosti ovčieho mlieka. Probiotiká a ich účinok na ľudský organizmus čoraz viac zvyrazňujú vedeckí pracovníci i lekári. Je na nás, aby sa naši spoluobčania „naučili“ konzumovať výrobky z ovčieho mlieka. Súčasná spotreba bryndze je približne 0,4 kg na obyvateľa za rok. Predstavme si, že by sa spotreba bryndze na obyvateľa Slovenska zvýšila na 1 kg ročne. Odkiaľ vziať na to mlieko? Museli by sme ho doviesť alebo kupovať bryndzu z okolitých krajín. Jednoduchšie je vytvoriť podmienky pre chov oviec také, aby sa počty zvierat a hlavne ich mlieková úžitkovosť zvýšili v čo najkratšom čase na počty z roku 1990.

Naučiť konzumenta konzumovať výrobky z ovčieho mlieka, zabezpečiť vyššiu produkciu mlieka oviec na úrovni cca 140 až 160 l na bahnicu a rok, zabezpečiť plodnosť na obahnenú bahnicu na úrovni 1,4 – 1,5 jahniata, to sú naše hlavné ciele, ktorým by sme sa chceli priblížiť.

Dnes existuje dosť chovateľov takých, ktorí odmietajú znášať problémy pri predaji jahniat a produktov so SOM – mlieko, syry a iné výrobky. Pre mnohých ani dotačná podpora nie je dostatočným impulzom na pokračovanie s chovom oviec, resp. kôz. Často sa stáva, že podniky, ktoré mali viac salašov 3-5, tieto redukujú na menej prevádzok, tak aby zvládli najmä problémy s nedostatkom kvalitnej pracovnej sily. Drvivá väčšina chovateľov oviec a kôz verí v nápravu a v lepšie podmienky a tým aj výsledky. Títo chovatelia zostanú aj naďalej chovateľmi a nedovolia, aby došlo k tomu najhoršiemu, k likvidácii ich chovov. Chovatelia oviec a kôz si ctia

prácu svojich predkov, kultúrneho dedičstva akým ovčiarstvo a koziarstvo určite je. Sú to ľudia skromný, pracovitý, so silnou väzbou, putom ku zvieratám ako keby im láska k svojmu povolaniu nedovolila prestať, obmedziť alebo zrušiť svoj chov.

Nová doba nám priniesla nové problémy. My sme tu na to, aby sme ich poznali a vedeli sme ich prekonať a spoločne odstraňovať. Varovný prst je zdvihnutý, preto sa pokúsme všetci spoločne rozobrať tieto problémy a nájsť východisko z nich.

Dnes sme sa pri príležitosti osláv Demetra zišli aj preto, aby sme ocenili najlepších – TOP chovateľov oviec a kôz, ktorí za rok 2014 dosiahli vo svojich chovoch najlepšie výsledky. Zaslúžia si preto naše uznanie a poďakovanie za svoju prácu.

Na záver si poprajme všetci veľa pevného zdravia, rodinnej pohody a chovateľských úspechov v ďalšom období. □

20. výročie založenia ZCHOK na Slovensku

(Prihovor predsedu Predstavenstva ZCHOK Ing. Igora Nemčoka, Nitra, 22.10.2015)

Prvou organizáciou chovateľov oviec a kôz v porevolučnom období bolo SZCHOK – Slovenské združenie chovateľov oviec a kôz, ktoré malo 10 zakladajúcich členov. Bolo to prvé združenie v chove HZ, v ktorom sa presadila tendencia, aby sa vyvíjala obchodná činnosť a tým sa získali peniaze na jeho činnosť a obhajovanie záujmov ovčiarstva. Združenie vyvíjalo veľmi dobrú činnosť v nadväznosti, najmä pri spolupráci návrhu dotačnej politiky a vypracovania koncepcie pre chov oviec a kôz (január 1993). V obchodnej činnosti však neboli dosahované dobré výsledky a preto sa združenie dostalo do ekonomických problémov, ktoré vyústili do likvidácie. Na pracovnej porade SZCHOK v Žiline konanej dňa 24.11.1993 RNDr. Margetín a Ing. Michalík navrhli, aby vznikol nový chovateľský zväz, ktorý nebude pokračovateľom SZCHOK, ale bude to nové nezávislé združenie, kde rozhodujúce slovo budú mať chovatelia. Zväz by mal robiť osvetovú činnosť, sledovať šľachtiteľskú prácu, poriadať výstavy, semináre, robiť poradenskú činnosť a dodávať podklady pre MPSR. Nový zväz musí vzniknúť čo najskôr, lebo pridelenie fakultatívnych dotácií za rok 1994 pôjde už cez zväz. Bol podaný návrh, aby čo najskôr bola zvolaná správna rada, ktorá zvolí prípravný výbor pre vytvorenie nového zväzu. S týmto názorom sa stotožnili aj ostatní zakladatelia SZCHOK.

Preto na zakladajúcej členskej schôdzi konanej dňa 26. apríla 1994 v Banskej Bystrici, kedy bola realizovaná myšlienka združenia chovateľov do nového ZCHOK na Slovensku vznikol nový zväz. Právnická forma zväzu bolo a doposiaľ je družstvo. Sídlo zväzu bolo určené na VÚŽV v Nitre. Prvým predsedom tohto ešte nezaregistrovaného ZCHOK bol Ing. Kurilla z PD Pucov a podpredsedom bol Ing. Krnáč PD Poniky. Hlavným organizátorom doterajších pracovných porád bol Ing. Kica, ktorý bol tiež koordinátorom a spracovateľom všetkých materiálov predkladaných na ustanovujúcej členskej schôdzi (stanovy, rokovací poriadok). Po založení zväzu Ing. Kica vystupuje ako riaditeľ správneho útvaru, predstavenstvom zväzu nebol však zatiaľ do tejto funkcie menovaný. Ročný členský príspevok bol 4 Sk za ovcu, t.j. cca 3000 Sk za podnik. Jednorazový členský vklad pre rok 1994 bol 120 Sk. Prvý rok iniciatívy 15-členného predstavenstva bol zameraný na vybavenie všetkých potrebných náležitostí na zlegalizovanie – zaregistrovanie zväzu, ku kto-

rému v roku 1994 z objektívnych aj subjektívnych príčin nedošlo.

Prvými členmi predstavenstva ZCHOK na Slovensku boli:

Ing. František Kurilla – PD Pucov – predseda
Ing. Ján Krnáč – PD Poniky – podpredseda
Ing. Jozef Tichý – Agrokombinát Liptov Lipovská Osada
Ing. Jarolím Augustín – RD HRON Slovenská Ľupča
Pavol Kíapeš – PD Ábelová
Ing. Július Kíšák – PD poltár
Ing. Ján Labant – PD Veľký Lipník
Ing. Jozef Eštočin – PD Litmanová
Ing. Ján Trubín – PD Bzovík
Ing. Ján Plichta – RD Klenovec
Ing. Jozef Paholík – PD Sklabiňa
Jozef Adamovič – GEMERSAN
Ing. Milan Pálčík – SHR Veličná
Pavol Srpoň – SZCH
RNDr. Milan Margetín – SCHOK Trenčín pri VÚŽV

Náhradníkmi boli:

Ing. Miroslav Kubina – PD Odorín
František Mišún – AGROFARMA Červený Kameň

Revízná komisia:

Ing. Július Habovštiak – predseda – PD Krivá
Ing. Viliam Vešelený – PD Revúca
Ondrej Vislay – PD Nová Bodva
Ing. Ján Kužma – Movis Holíč

Predstavenstvo rozhodlo o premiestnení sídla zväzu do Banskej Bystrice a po tomto presune nasledovala aj zmena predsedu predstavenstva, ktorý bol navrhnutý z oblasti Banskej Bystrice a stal sa ním Ing. Augustín a podpredsedom sa stal Ing. Kurilla, riaditeľom bol menovaný Ing. Duraj. Od 23. mája 1995 bol zväz právne funkčný. V roku 1995 bolo na jednaniach predstavenstva prijatých 47 úloh orientovaných na rozvoj chovu oviec a kôz ako sú pripomienkovanie aktualizovanej koncepcie do roku 2000, dotácie pre chov oviec a kôz, účasť na výstave AX 1995, rozšírenie členskej základne, zabezpečenie účasti na nákupných trhoch baranov a capov, rozvoj ľudských zdrojov v ovčiarstve. Predstavenstvo dávalo stanoviská k vývozným licenciám a oprávneným vývozom jahniat. Zúčastňo-

vali sa na jednaniach na MPSR a ŠVS.

V rokoch 1989 – 1995 došlo k prudkému poklesu stavov oviec, ktorý bol ovplyvnený nepriaznivou ekonomickou klímou, či už odbúraním diferenciálnych príplatkov, zníženie ceny vlny, ale aj odbytovými problémami. Zvyšovanie vstupov do výroby spôsobilo zvýšenie nákladov v chove oviec, ktoré predstavovali na jednu bahnicu 2.800 Sk a stratu 1.000 Sk u dojných plemien. U merinských oviec predstavovala strata až 1.600 Sk na kus.

rok 1989		rok 1994
108,7 ks	narodených	88,89 ks
5,6%	úhyn jahniat	10,3%
102,6%	odchov	71,8%
11,4 kg	výroba syra	8,7 kg

Ku koncu roka 1995 sa tak dostali počty oviec do 630 tis. ks na 412 509 ks oviec, z toho 283 419 ks bahníc. Rok 1995 je prvý rok od roku 1989, kde sa nezaznamenal pokles stavov oviec. Prejavili sa na tom poskytnuté dotácie zo štátneho rozpočtu 3,50 Sk na liter mlieka až resp. 14,50 Sk za 1 kg hrudkového syra a dotácia 600 Sk na chovanú ovcu. Pokles stavov oviec, zníženie starostlivosti o zvieratá najmä vo výžive, veterinárnej starostlivosti sa odrazilo vo výsledkoch:

Čo sa zmenilo za 20 rokov v chove oviec a kôz?

Chová sa 406 085 ks oviec, z toho 263 tis. ks bahníc a 16 401 kôz. Odhadujeme však, že počet kôz je v skutočnosti okolo 33 tis. kusov, sú však roztrúsené v malých počtoch 1-3 kusy u viacerých chovateľov, najmä vyššieho veku a tieto zvieratá nie sú registrované. Údaje reprodukčné, ktoré sa publikujú sú na úrovni roku 1994. Vo výrobe syra sa zaznamenal významný pokrok a v priemere sa vyrába 19 kg syra na bahnicu. V najlepších chovoch dojných plemien dosahujú 60 kg syra na bahnicu. Sú to obrovské rozdiely, určite minimálne na zamyslenie. Ak som spomenul časť podpôr pred 20-tich rokov, v roku 2015 očakávame podporu vo výške 193 EUR na DJ, čo je 29 EUR na ovcu nad 8 mesiacov veku a nie je to len rok 2015, ale až do konca plánovacieho obdobia do roku 2020. Budeme s tým rátať a verím, že túto podporu použijeme na skvalitnenie výživy, odchovu jahniat, kozliat a nákup kvalitných plemených capkov a baranov hlavne zo Slovenska. Koncepcným

cieľom MPRV je zvýšiť produkčnú výkonnosť v nových poľnohospodárskych komoditách, medzi ktoré patrí aj chov oviec a kôz, na úroveň 80% súčasnej spotreby obyvateľstva na Slovensku. Naplnenie koncepcie chápeme ako výzvu k zachovaniu a zvyšovaniu potenciálu výroby ovčích a kozích produktov, tak aby sa zaručila potravinová bezpečnosť našich občanov. Pred niekoľkými rokmi sme si dali za cieľ udržať počty chovaných oviec a kôz a postupne ich navyšovať minimálne na predrevolučnú úroveň.

Na Slovensku je 30.9.2015 evidovaných 9341 aktívnych fariem oviec, čo predstavuje priemerný stav 43 oviec na jednu farmu a 4024 fariem kôz, čo je v priemere 4 kozy na farmu.

Ročne odpredáme 2790 ton živej hmotnosti jatočných oviec, z čoho je 1730 ton jatočných jahniat. Priemerná hmotnosť predávaných oviec je 38 kg a jahniat 13,7 kg. Spolu sa odpredá 150 tis. kusov jatočných oviec, z čoho je 122 tis. kusov jahniat. Priemerná nákupná cena vyradených bahnic je 0,65 EUR za kg živej hmotnosti. Jahňatá sa predávajú v priemere podľa štatistik za 2,43 EUR za kg ž.h. Ročne odpredáme 85 l ovčieho mlieka na bahnicu, spolu 12 mil. litrov mlieka. Priemerné realizačné ceny sú na úrovni 1,20 EUR pri celoročnom predaji mlieka a 1 EUR pri tradičnom chove oviec.

Spotreba ovčieho mäsa na obyvateľa sa pohybuje od 0,11 do 0,16 kg za rok a mlieka v prepočte na syr, resp. bryndzu 0,4 kg na obyvateľa a rok.

ZCHOK na Slovensku je dnes organizácia združujúca 332 chovateľov oviec a kôz s percentom chovaných zvierat do 70%. Naším poslaním je všestranne podporovať efektív-

ny rozvoj chovu oviec a kôz na Slovensku v súlade so schváleným plánom odvetvia. Práve v tento rok si pripomíname 20. výročie založenia a úspešnej činnosti ZCHOK. Dnešný deň je pre to pre nás oslavou a pripomenutím si 20-ročnej histórie ZCHOK. Myslím si, že ciele pre ktoré sa ZCHOK založil sa nám darí plniť. Počas existencie ZCHOK sa vo funkcii predsedu predstavenstva ZCHOK vystriedali štyria predsedovia Ing. Kurilla, Ing. Augustín, Ing. Eštočin a Ing. Nemčok. Funkciu predsedu kontrolnej komisie od založenia ZCHOK zastáva až doteraz Ing. Habovštiak. Viackrát sa vymenili členovia predstavenstva, členovia kontrolnej komisie, ako aj riaditelia ZCHOK.

V súčasnom období na ZCHOK pracujú 3 šľachtitelia, Ing. Šutý, Ing. Gúglava a Ing. Reľovský, ktorý vykonáva aj funkciu riaditeľa. Administratívne a účtovnícke služby sú zabezpečované dodávateľsky. Predstavenstvo je zložené z 13-tich členov a kontrolná komisia je 3-členná. Hlavnou pracovnou náplňou ZCHOK je šľachtenie a plemenitba oviec a kôz, vedenie plemennej knihy pre ovce a kozy. V súčasnosti vedíme 20 plemenných kníh pre ovce a 6 pre kozy. Každoročne na výročnej členskej schôdzi pripravujeme plán hlavných úloh na každý rok samostatne. V priebehu roka zabezpečujeme prípravu a organizáciu nákupných trhov pre plemenné barany a capy (7+3), školenia HCCP (BB, Žilina, Sabinov), kde sa preškolí okolo 300 chovateľov. Organizujeme akcie Ovenálie Východná, Regionálna výstava oviec a kôz Kamenica, Majstrovstvá Slovenska v strihaní oviec v Liptovskej Lúžnej, kurzy spracovania ovčieho mlieka a ovčej vlny, AX-Národná výstava hospodárskych zvierat a mnohé ďalšie akcie odborného charakteru. Zúčastňujeme

sa na rôznych jednaníach s MPRV, ŠVPS, PS SR, NPPC. Nezbúdame ani na propagáciu ZCHOK a chovateľov oviec a kôz v rozhlase a televízii. Máme zriadenú internetovú stránku ZCHOK – tento týždeň ju otvorilo 1088 záujemcov o dianie vo zväze. Ročná návštevnosť na tejto stránke je okolo 45 tis. Za veľmi dôležité pokladáme vydávanie časopisu chovu oviec a kôz 4-krát do roka. Hlavnou náplňou práce šľachtiteľov je výber, bonitácie, zostavovanie pripravovacích plánov v kontrolovaných chovoch a príprava riadenie trhov plemenných zvierat.

Touto cestou sa im chcem všetkým spomenutým, ale aj tým, ktorých som nespomenul, poďakovať za obetavý, aktívny prístup pri výkone ich funkcií a zabezpečovaní prác napomáhajúcich činnosti zväzu. Je určite aj ich zásluhou, že náš zväz je tu až dodnes a je nápomocný všetkým chovateľom oviec a kôz na Slovensku. Veľmi si vážime spoluprácu a osobné kontakty s MPRV, PS SR, ŠVPS, SZCH, SPU Nitra, NPPC Nitra ako aj ZCHOK v Čechách, všetkými vzťahmi združujúcich chovateľov ostatných hospodárskych zvierat na Slovensku.

Nesmierne si ceníme dlhoročnú obetavú prácu učiteľov, dlhoročných pracovníkov výskumu, ktorí nás naučili veľa o chove oviec a kôz a my si naučenú teóriu utvrdzujeme v každodennej praxi.

ZCHOK pri príležitosti 20. výročia od svojho založenia chce venovať zakladajúcim členom ZCHOK, členom predstavenstiev a kontrolných komisií, zástupcom jednotlivých inštitúcií, partnerských organizácií a zväzov symbolickú plaketu. □

Zoznam zakladajúcich členov Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvá

1. Poľnohospodárske podielnícke družstvo Nové Hony	22. Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Dolných Plachtinciach	41. Jozef Zvara, Detva
2. PD „Krásno“ v Krásne n. Kysucou	23. Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Dačovom Lome	42. PD Ábelová
3. Dobroslav Jány, Bratislava	24. Poľnohospodárske družstvo Bardejov	43. PD Kalinovo
4. PD Žemberovce	25. Ing. Július Šándor, Lučenec	44. Eleonóra Longauerová, Liptovská Osada
5. Emil Lipa, Hriadeľ	26. Združené poľnohospodárske družstvo so sídlom v Poltári	45. PD Poniky
6. PD Vinica	27. Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Senohrade	46. „GEMERSAN“ zast. Jozefom Adamovičom CSc., Bratislava
7. RD Sliač	28. Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Devianskej Hute	47. Ing. Milan Páltik, Veličná
8. Jozef Dunajský, Čierny Balog	29. Roľnícke družstvo Cerovo	48. Poľnohospodárske družstvo v Revúcej
9. PD Jarovnice	30. Roľnícke družstvo Bzovík	49. Poľnohospodárske družstvo so sídlom vo Veľkom Lipníku
10. Poľnohospodárske družstvo so sídlom vo Vrbove	31. Poľnohospodárske družstvo „SNP“ so sídlom vo Valči	50. Roľnícke družstvo „MAJDAN“ Litmanová
11. Ján Kučera, Valaská	32. INTEREX s.r.o., Tornaľa	51. Poľnohospodárske družstvo podielnikov SKLABINÁ
12. Roľnícke družstvo so sídlom v Látkach	33. Poľnohospodárske družstvo Olšavica-Brutovce	52. Agrokomínat LIPTOV, poľnohospodárske podielnícke družstvo Lipová Osada
13. Poľnohospodárske družstvo so sídlom vo Východnej	34. Poľnohospodárske družstvo so sídlom Nižné Repaše	53. RD HRON Slovenská Ľupča
14. Roľnícke družstvo „SNP“ so sídlom v Banskej Bystrici	35. Poľnohospodárske družstvo Liptovské Hole	54. Stanica chovu oviec a kôz Trenčín – VÚŽV Nitra
15. Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Turianskej Novej Vsi	36. Roľnícke družstvo Liptovská Kokava	55. Družstvo vlastníkov oviec a kôz Pohorelá
16. Štátny majetok – Úsvit š.p. so sídlom v Hozelci	37. Štátny majetok Liptovský Mikuláš	56. Poľnohospodárske družstvo Červený Kláštor
17. Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Breznici	38. Poľnohospodárske podielnícke družstvo so sídlom v Liptovskej Tepličke	57. JOVEKO, štátny podnik so sídlom v Nálepkeve
18. Milan Furdík, Horný Tisovník	39. Poľnohospodárske družstvo „Čingov“ so sídlom v Smižanoch	58. Poľnohospodárske podielnícke družstvo so sídlom v Pucove
19. Ján Budovec, Čierny Balog	40. Milan Petrínek, Klokoč	59. Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Žaškove
20. Roľnícke podielnícke družstvo so sídlom v Závade		60. Slovenský zväz chovateľov zast. Pavlom Srpoňom, Bratislava
21. Poľnohospodárske družstvo „Rozkvet“ so sídlom v Odoríne		61. Roľnícke družstvo so sídlom v Tisovci
		62. Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Krivej

DEMETER 2015

Mgr. Nina Pastieriková,
NPPC – VÚŽV Nitra

V dňoch 22.10 – 23.10. 2015 sa v priestoroch Národného poľnohospodárskeho a potravinárskeho centra – Výskumného ústavu živočíšnej výroby Nitra uskutočnilo slávnostné ukončenie ovčiarskej sezóny DEMETER 2015. Podujatie bolo spojené s 20. výročím založenia Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo, oceňovaním TOP chovateľov oviec a kôz, 80. výročím ovčiarskeho a koziarskeho výskumu na Slovensku a odborným programom.

Organizátormi konferencie boli Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo a Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum – Výskumný ústav živočíšnej výroby Nitra.

Vo štvrtok 22.10.2015 sa konalo slávnostné otvorenie konferencie. Uvítací príhovor predniesli Ing. Igor Nemček, predseda ZCHOK na Slovensku – družstvo a doc. Ing. Jaroslav Slamečka, CSc., riaditeľ NPPC – Výskumný ústav živočíšnej výroby Nitra. S príhovormi pri príležitosti 20. výročia založenia ZCHOK a 80. výročia výskumu malých prežúvavcov vystúpili Ing. Igor Nemček, Ing. Slavomír Reľovský a kol. Krátky exkurz do histórie výskumu malých pre-

žúvavcov na Slovensku za r. 1935 – 2015 predniesol doc. RNDr. Milan Margetín, PhD. a kol.

Poobedie konferencie patrilo odbornému programu a diskusiám. S prvou prednáškou vystúpil zástupca Plemenárskych služieb Slovenskej republiky, š.p. Ing. Kamil Šulko. Jeho prednáška sa venovala šľachteniu a plemenárskej práci v chove dojných a nedojných oviec na Slovensku. Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD. prednášal o optimalizácii odchovu jahniat a dojenja bahníc s vyššou produkciou mlieka. O ekonomických aspektoch chovu dojných oviec hovoril Ing. Ján Huba, CSc. z NPPC – Výskumného ústavu živočíšnej výroby Nitra. Strojovému dojeniu bahníc a kvalite mlieka sa venoval prof. Ing. Vladimír Tančin, DrSc. z rovnakého ústavu.

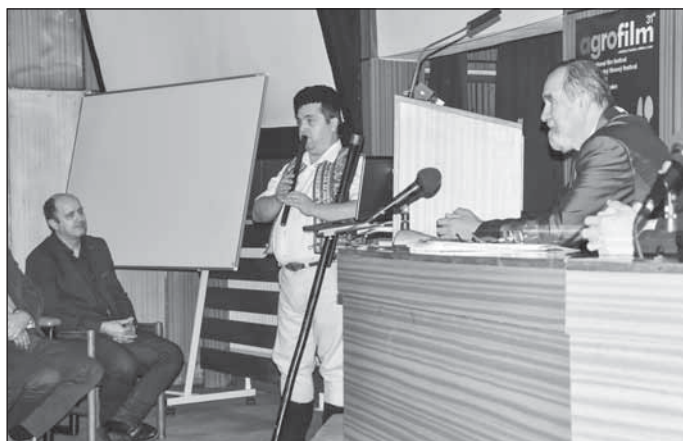
Odborný program pokračoval prezentáciami: Príprava na bahnenie v stáde mäsových a dojných oviec v chove firmy Keľo a synovia, s.r.o. (Patrik Keľo). Optimalizácia mimosezónnej produkcie mlieka z hľadiska výživy bahníc a organizácie práce (Ing. Igor Nemček). Ekologická farma dojných oviec s produkciou tradičných ovčích výrobkov (O. Apoleníková). Intenzívnejší systém chovu dojných oviec s celoročnou produkciou mlieka v chove PD Belá

Dulice (Ing. Peter Bernát). Zdravotné problémy v chove kôz a oviec a ich rýchla diagnostika a prevencia (Dr. Alexandar Panev). Prvý deň konferencie končil slávnostnou recepciou spojenou s ochutnávkou ovčích špecialít a vína.

Piatok 23.10.2015 bol venovaný praktickým ukážkam. Konkrétne ukážke strojového dojenja oviec na rotačnej dojárni RD OV12 od firmy MILKOVIS (Jozef Ondruch a kol.). K dojárni boli pripojené mliekomery s možnosťou sledovania intenzity toku mlieka. Dojené boli ovce z mimosezónneho pripúšťania z chovu RD Hron Slovenská Ľupča (slovenská dojná ovca resp. lacaune). Odborný výklad predniesol prof. Ing. Vladimír Tančin, DrSc.

Neskôr bola predvedená prezentácia sonografickej diagnostiky: gravidity oviec a určovania počtu plodov, posudzovania hrúbky podkožného tuku a MLLT (skupina jahniat plemena charollais), posudzovanie veľkosti cisterien vemená bahníc v laktácii (plemeno SD, LC). Odborný výklad predniesol doc. RNDr. M. Margetín, PhD., Ing. P. Polák, PhD. z NPPC – VÚŽV Nitra a Ing. M. Milerski, PhD. z VUŽV Praha – Uhřetěves.

Poslednou praktickou ukážkou bolo orezávanie a ošetrovanie paznechtov oviec; prevencia nákazlivej hniloby paznechtov. Odborný výklad predniesol: MVDr. Róbert Salíni. □

DEMETER 2015

Vyhodnotenie súťaže TOP 2014

Ing. Július Šutý,

ZCHOK na Slovensku-družstvo

V zmysle tradície, súčasťou oficiálneho ukončenia ovčiarkej sezóny DEMETER je aj vyhodnotenie súťaže o najlepších chovateľov oviec a kôz. Tohtoročné stretnutie chovateľov členov ZCHOK a pozvaných hostí sa uskutočnilo v dňoch 22.-23.10.2015 v priestoroch NPPC VÚŽV Nitra, Lužianky. Tak ako v predošlých rokoch sa vyhodnotenie TOP tešilo veľkému záujmu chovateľov. V kategórii chovatelia oviec sa súťaž zvlášť pre národné plemená zošľachtená valaška, cigája, mäsové plemená, mliekové plemená, syntetická populácia „slovenská dojná ovca“ a celkový víťaz kategórie oviec. Chovatelia mliekových plemien kôz sú vyhodnocovaní spolu, vzhľadom na malý počet chovateľov aj zvierat. V ďalej uvedených tabuľkách sú uvedení všetci chovatelia daných kategórií, ktorí splnili podmienky pre zaradenie do súťaže. Ten kto sleduje výsledky súťaže viac rokov, iste si všimol, že na prvých miestach sa chovatelia každý rok väčšinou menia, nie je to stereotypné. To je dob-

ré. Je potešujúce, že každoročne mierne stúpa počet chovateľov špecializovaných mliekových a mäsových plemien oviec, mliekových plemien kôz, ale určite nás neteší, že výrazne klesá počet chovateľov našich národných plemien oviec zošľachtená valaška a cigája. V tomto príspevku dôvody nebudem rozoberať. Súťaž TOP sa riadi pravidlami, ktoré boli prepracované, konzultované a schválené chovateľmi v roku 2012. Nič nie je dokonalé, preto Vás chcem aj touto cestou požiadať, ak máte dobre myšlienky na „vynovenie“ týchto pravidiel, ozvite sa nám telefonicky alebo elektronicky. Súčasné pravidlá sú uvedené nižšie. Na záver chcem ešte raz popriať všetkým víťazom TOP 2014 veľa ďalších chovateľských úspechov.

Pravidlá súťaže TOP organizovanej Zväzom chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo pri príležitosti osláv ukončenia ovčiarkej sezóny DEMETER.

1. Do súťaže sú zaradené len šľachtiteľské a šľachtiteľsko-experimentálne chovy

2. Vyhodnocujú sa stáda podľa menovky chovov v databáze ÚPŽ Žilina, t.j. chovateľ, ktorý má evidovaných viac stád, je zaradený do súťaže s každým stádom samostatne
3. Minimálna početnosť bahnic v stáde je 50 ks zapísaných do PK k 1.1. sledovaného roku ako žijúce.
4. Sledované ukazovatele: % plodnosti na obahnenú bahnicu, produkcia mlieka (resp. korigovaný denný prírastok –u mäsových plemien), počet baranov predvedených, zaradených a zaradených v triede ER
5. Pre zaradenie do súťaže musí byť produkcia stáda minimálne jeden baran zaradený do plemenitby a minimálne jeden baran zaradený do plemenitby s výslednou triedou ER
6. U kôz je podmienkou minimálny počet 3 kozy zaradené v KMÚ v sledovanom roku a štatút ŠCH

Pravidlá súťaže boli stanovené na základe podnetov od chovateľov a chovateľmi boli aj schválené. ☐

TOP 2014 - plemeno cigája

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Produkcia mlieka [kg]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2014	Počet bahnic v PK k 01.01.2014	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2014	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
1	Agrofarma spol. s.r.o., Červený Kameň	302 504 086	133,7	160,5	214,5	12	203	0,059	8	12	0,667	8,454	ŠCH
2	PD Žemberovce	402 587 135	145,6	140,2	204,2	29	981	0,030	25	29	0,862	5,203	ŠCH
3	AGRO RASLAVICE, s.r.o.	701 563 016	129,7	150,5	195,2	22	337	0,065	6	22	0,273	3,475	ŠCH
4	PD so sídlom v Jarovniciach, Uzovské Peklany	708 517 309	127,3	122,0	155,3	13	500	0,026	10	14	0,714	2,885	ŠCH
5	AGRO-LENT s.r.o., Malý Šariš	707 304 050	136,6	141,6	193,5	19	386	0,049	6	20	0,300	2,857	ŠCH
6	RD Látky	604 509 548	121,2	98,2	119,0	19	401	0,047	10	20	0,500	2,819	ŠCH
7	Agrodružstvo Bystré	713 505 096	134,6	137,8	185,5	6	278	0,022	4	6	0,667	2,669	ŠCH
8	PD so sídlom v Jarovniciach, Hermanovce	708 517 053	138,3	126,9	175,5	20	478	0,042	7	22	0,318	2,336	ŠCH
9	PD SEKČOV Tulčík	707 580 305	135,2	129,4	175,0	24	462	0,052	6	24	0,250	2,273	ŠCH
10	OVINI, s.r.o., Banská Bystrica	609 601 111	122,9	96,7	118,9	36	294	0,122	3	36	0,083	1,213	ŠCH
11	PD Javorina Malcov	701 548 015	128,5	84,9	109,1	13	583	0,022	3	13	0,231	0,562	ŠCH
12	AGRO EKO SLUŽBY, spol. sro, Bukovce	711 708 381	120,1	73,7	88,5	5	368	0,014	1	8	0,125	0,150	ŠCH

TOP 2014 - plemeno zošľachtená valaška

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Produkcia mlieka [kg]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2014	Počet bahnic v PK k 01.01.2014	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2014	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
1	SHR Šuchtár Ján, Liptovský Ondrej	505 803 356	147,7	99,6	147,1	7	213	0,033	4	7	0,571	2,763	ŠCH
2	PD "Liptovské Hole" Kvačany	505 519 020	133,8	109,2	146,0	11	249	0,044	5	12	0,417	2,688	ŠCH
3	AGROTRADE GROUP s.r.o., Rožňava, hosp.Turček	509 708 041	140,1	122,6	171,7	20	382	0,052	5	20	0,250	2,247	ŠCH
4	Agria a.s., Liptovský Ondrej	505 530 018	138,1	86,3	119,2	11	381	0,029	6	11	0,545	1,877	ŠCH
5	PD Liptovské Revúce	508 512 023	137,7	105,1	144,7	12	490	0,024	6	13	0,462	1,636	ŠCH
6	NOFA-Ing.Norbert Fassinger	703 008 369	143,6	98,7	141,8	24	718	0,033	8	25	0,320	1,517	ŠCH
7	AGROURBÁR sro HRABUŠICE	810 706 368	140,8	108,5	152,8	14	429	0,033	4	14	0,286	1,425	ŠCH
8	RD Klenovec	609 546 593	121,1	117,5	142,3	6	533	0,011	4	6	0,667	1,068	ŠCH
9	PD Važec	505 549 530	144,5	104,7	151,4	9	691	0,013	5	10	0,500	0,986	ŠCH
10	TOMAK s.r.o. PODOLÍNEC	710 532 090	129,4	131,6	170,3	6	623	0,010	3	6	0,500	0,820	ŠCH
11	RD "VELKÁ RAČA" Oščadnica	502 512 090	129,4	72,3	93,6	14	166	0,084	1	14	0,071	0,564	ŠCH
12	RD "Majdan" Litmanová	710 520 092	124,2	81,1	100,7	9	464	0,019	1	9	0,111	0,217	ŠCH
13	RD Klenovec	609 546 056	109,7	88,8	97,4	5	481	0,010	1	6	0,167	0,169	ŠCH

TOP 2014 - syntetická populácia "slovenská dojná ovca"

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Plemeno	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Produkcia mlieka [kg]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2014	Počet bahnic v PK k 01.01.2014	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2014	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
1	NPPC VÚŽV ÚH Trenčianska Teplá	309 481 003	ZVLC	150,0	159,94	239,9	17	144	0,118	10	17	0,588	16,660	ŠCH
2	PD Sklabíňa	506 525 040	C LC	148,0	190,80	282,4	24	185	0,130	10	24	0,417	15,264	ŠCH
3	PD Premier	501 508 074	ZVLCVF	143,6	184,63	265,1	20	347	0,058	9	20	0,450	6,877	ŠCH
4	NPPC VÚŽV ÚH Trenčianska Teplá	309 481 002	C LC	162,5	150,04	243,8	12	114	0,105	3	12	0,250	6,416	ŠCH
5	Lesy Zliechov, s.r.o., Krásno nad Kysucou	511 012 007	ZVLCVF	143,8	142,99	205,6	15	262	0,057	7	15	0,467	5,494	ŠCH
6	Agro - Racio s.r.o., Liptovský Mikuláš	505 700 001	ZVLC	144,2	181,27	261,4	15	627	0,024	13	15	0,867	5,420	ŠCH
7	Agrofarma spol. s.r.o., Červený Kameň	302 504 087	C LCVF	118,8	203,15	241,3	44	525	0,084	8	44	0,182	3,678	ŠCH
8	Agrodružstvo Bystré	713 505 361	C LC	144,1	184,51	265,9	9	155	0,058	2	9	0,222	3,431	ŠCH
9	ISOKMAN-trading s.r.o., Filakovo	606 041 004	ZVLCVF	113,9	181,12	206,3	7	142	0,049	1	7	0,143	1,453	ŠCH

TOP 2014 - mäsové plemená oviec

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Plemeno	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Priemerný korigovaný denný prírastok [g]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2014	Počet bahnic v PK k 01.01.2014	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2014	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
1	AGRODRUŽSTVO TURŇA, Turňa nad Bodvou	806 098 005	M	176,1	241,2	424,8	13	116	0,112	8	13	0,615	29,297	ŠCH
2	Csank Štefan SHR, Gemerské Dechtáre	609 023 041	CH	160,3	277,8	445,4	18	86	0,209	5	18	0,278	25,895	ŠCH
3	Ing.Šándor Július, Pleš	606 708 202	SF	194,6	277,3	539,7	13	101	0,129	3	14	0,214	14,886	ŠCH
4	Borbás Peter - SHR, Rimavské Janovce	609 702 101	SF	190,0	315,2	599,0	21	93	0,226	2	22	0,091	12,296	ŠCH
5	Ing.Šándor Július, Pleš	606 708 201	IF	183,9	280,9	516,5	30	201	0,149	4	32	0,125	9,636	ŠCH
6	KELO A SYNOVIA, s.r.o., Veľké Teriakovce	609 701 043	BE	140,4	222,2	311,9	20	164	0,122	4	20	0,200	7,607	ŠCH
7	VPP SPU, s.r.o. Kolíňany, Kolíňany	403 371 039	IF	141,8	276,0	391,4	14	218	0,064	4	14	0,286	7,182	ŠCH
8	KELO A SYNOVIA, s.r.o., Veľké Teriakovce	609 701 044	IF	164,6	252,2	415,1	17	141	0,121	1	17	0,059	2,944	ŠCH

TOP 2014 - mliekové plemená oviec

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Plemeno	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Produkcia mlieka [kg]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2014	Počet bahnic v PK k 01.01.2014	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2014	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
1	NPPC VÚŽV ÚH Trenčianska Teplá	309 481 006	LC	152,5	171,53	261,6	14	65	0,215	7	14	0,500	28,170	ŠCH
2	AGRO-Torysa, s.r.o., Torysa	708 719 002	LC	143,4	166,53	238,8	16	77	0,208	4	17	0,235	11,675	ŠCH
3	PD Belá - Dulice	506 502 355	LC	165,2	216,47	357,6	13	200	0,065	6	14	0,429	9,962	ŠCH
4	KELO A SYNOVIA, s.r.o., Veľké Teriakovce	609 701 042	LC	155,3	284,35	441,6	43	154	0,279	3	43	0,070	8,603	ŠCH
5	Agrofarma spol. s.r.o., Červený Kameň	302 504 088	LC	126,6	198,21	250,9	43	626	0,069	11	46	0,239	4,122	ŠCH

TOP 2014 - kozy

Poradie	Názov chovu	Plemeno	Počet pripustených kôz	Percento plodnosti na okotenú kozu	Počet kôz v KÚ mlieka	Produkcia mlieka [kg]	Výsledný index	Štatút chovu
1	Rudolf Jonáš, Topoľčany	BK	6	200,0	4	1314,5	2629,0	ŠCH
2	Farma Noe, Dolné Janíky	AN	3	200,0	4	1038,0	2076,0	ŠCH
3	RAR real s.r.o., Jablonka	AN	11	275,0	5	718,1	1974,7	ŠCH
4	Čekanova Katarína, Sabinov	BK	10	190,0	4	949,7	1804,5	ŠCH
5	Farma Jašov Vrch, Klokoč	AN	7	200,0	7	886,1	1772,2	ŠCH
6	Ing.Daniela Struckelová CSc., Zemplínska Teplica	BK	9	187,5	5	887,8	1664,6	ŠCH
7	KOZÍ FARMA KOZINKA, Veľký Blh	AN	12	225,0	8	733,4	1650,1	ŠCH
8	Združenie agropodnikateľov, Dvory nad Žitavou	HK	68	191,8	38	834,3	1600,2	ŠCH
9	Molčanová A, Selce 7,	BK	6	150,0	5	930,3	1395,4	ŠCH
10	ÁBEL PLUS s.r.o., Podvysoká	BK	774	141,4	389	544,9	770,4	ŠCH
11	PD Mestečko - Dubková	BK	109	146,8	45	363,5	533,5	ŠCH

TOP 2014 - celkový víťaz v kategórii chovu oviec

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Plemeno	Počet zaradených baranov r.2014	Bahnicežijúce v PK k 1.1.2014	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Počet predvedených baranov v r.2014	Index podielu triedy ER	Výsledný index
1.	NPPC VÚŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá	309 481 006	LC	14	65	0,215	7	14	0,500	0,1077
2.	NPPC VÚŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá	309 481 003	ZVxLC	17	144	0,118	10	17	0,588	0,0694
3.	AGRODRUŽSTVO TURŇA	806 098 005	M	13	116	0,112	8	13	0,615	0,0690
4.	Agrofarma spol sro, Červený Kameň	302 504 086	C	12	203	0,059	8	12	0,667	0,0394
5.	SHR Šuchtár Ján, Liptovský Ondrej	505 803 356	ZV	7	213	0,033	4	7	0,571	0,0188

G=E/F

J=H/I

K=G*J

Pre stanovenie TOP 2014 boli použité podklady prevzaté z databázy PS SR š.p. Bratislava, ÚPZ Žilina

Zdraviu prospešné omega-3 mastné kyseliny v mäse ľahkých jatočných jahniat z tradičného a umelého odchovu

^{1,2} doc. RNDr. Milan Margetín, PhD.; ¹Ing. Lucia Luptáková; ²Ing. Marta Oravcová, PhD.,

¹ Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra; ² NPPC – Výskumný ústav živočíšnej výroby, Nitra

Je všeobecne známe, že červené mäso, medzi ktoré patrí aj mäso jahňacie, je významným diétnym zdrojom bielkovín a esenciálnych živín zahrňujúcich železo, zinok, vitamín B12, atď. V poslednom období sa osobitná pozornosť venuje jahňaciemu mäsu v súvislosti s obsahom zdraviu prospešných mastných kyselín. Veľmi dobre je zdokumentovaný vplyv mastných kyselín (MK), najmä polynenasýtených MK s dlhým reťazcom (LC-PUFA) na optimálny vývoj plodu a neonatálny rast dieťaťa a jeho vývoj. Mimoriadny význam je v tejto súvislosti venovaný arachidonovej kyseline (ARA) a dokozahexaénovej kyseline (DHA), ktoré sú esenciálne pre vývoj a funkciu mozgu a sieťnice oka. DHA a ARA sú prijímané buď priamo z potravy alebo vznikajú v pečeni premenou prekúrsorov, ktorými sú esenciálne MK, a to alfa-linolénová kyselina (ALA) a linolová kyselina (LA). Neadekvátny príjem omega-6 a najmä omega-3 MK môže mať negatívny dopad na vývoj centrálného nervového systému. Pozitívom príjmu omega-3 a omega-6 MK v potrave je tiež fakt, že tieto majú protizápalové účinky a ochraňujú telo človeka proti autoimunitným ochoreniam. Z experimentálnych prác vyplýva, že novorodenci si dokážu syntetizovať určité množstvo ARA a DHA z LA a ALA, ale iba v obmedzenom množstve. Preto experti vo výžive detí **odporúčajú po odstave dieťaťa od materského mlieka pridávať do prijímanej potravy jahňacie mäso z adekvátnym pomerom LA a ALA a vysokým obsahom LC-PUFA.**

Veľkú pozornosť konzumácii jahňacieho mäsa v súvislosti s jeho pozitívnym vplyvom na zdravotný stav človeka (konzumenta mäsa) venujú v po-

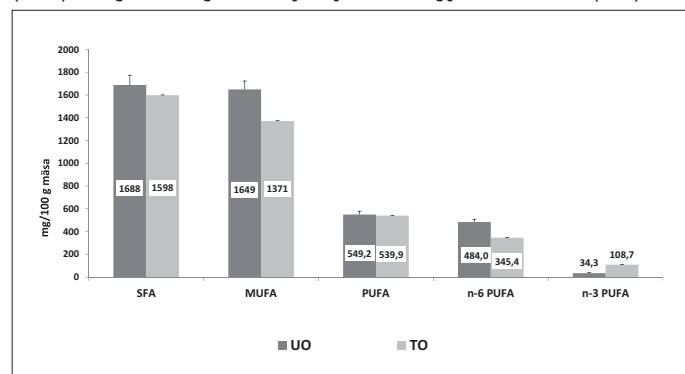
Jatočné trupy jahniat plemena ZV

sledných rokoch austrálski výskumníci. Pozornosť je venovaná najmä omega 3 MK s dlhým reťazcom, predovšetkým eikozapentaénovej kyseline (EPA), dokozapentaénovej kyseline (DPA) a DHA. Podľa austrálskych štandardov možno pokladať mäso za významný zdroj omega 3 MK, ak obsahuje **minimálne 30 mg omega-3 MK s dlhým reťazcom v 100 g mäsa, a to vo forme EPA alebo DHA.** Podľa európskych štandardov možno pokladať červené mäso za zdroj omega 3 MK ak ich obsah je minimálne 40 mg na 100 g mäsa. Okrem esenciálnych MK (LA a ALA) a vyššie uvedených zdraviu prospešných MK (EPA, DPA a DHA) sa mimoriadna pozornosť v zahraničnej literatúre venuje konjugovanej kyseline linolovej (CLA), najmä jej hlavnému izoméru, a to kyseline rumenovej (RA), ktorá vzniká najmä u prežúvavcov. Podľa viacerých publikovaných prác má **CLA antikarcinogénne, antiaterosklerotické, antiadiabetické a iné zdravie prospešné účinky.** Z hľadiska nutričného je

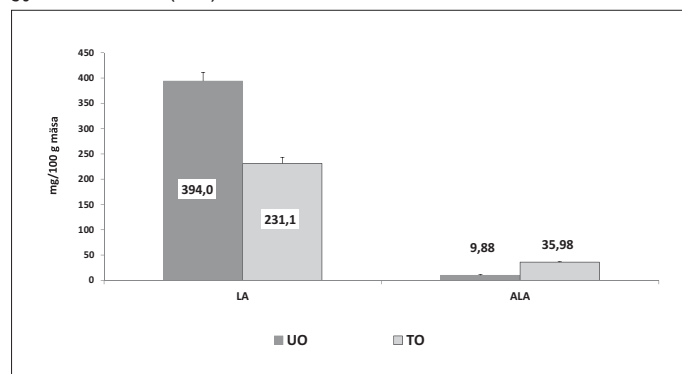
dôležitý tiež pomer polynenasýtených (PUFA) a nasýtených mastných kyselín (SFA), pričom odporúčaný pomer PUFA a SFA by mal byť vyšší ako je hodnota 0,7 a pomer omega 6 a omega 3 MK by mal byť nižší ako 4:1. Pri konzumácii jahňacieho mäsa príjem zdraviu prospešných mastných kyselín veľmi závisí od množstva intramuskulárneho tuku. V tejto súvislosti treba poznamenať, že obsah intramuskulárneho tuku (IMT) v mäse jahniat veľmi varíruje. Podľa odporúčaní austrálskych výskumníkov by sa mal obsah IMT v najdlhšom chrbtovom svalu (MLD) ťažkých jatočných jahniat pohybovať v rozmedzí od 4 do 5% (ak chceme, aby bolo mäso šťavnaté a chutné). U ľahkých jatočných jahniat nebolo doteraz takéto odporúčenie stanovené, ale vo všeobecnosti platí, že mliečne (ľahké) jatočné jahňatá majú nižší obsah intramuskulárneho tuku ako jahňatá ťažké.

Na Slovensku sa produkujú predovšetkým ľahké jatočné jahňatá (s jatočnou hmotnosťou

Graf 1: Množstvo nasýtených (SFA), mononenasýtených (MUFA), polynenasýtených (PUFA), omega 6 a omega 3 mastných kyselín v 100 g jahňacieho mäsa (MLD).

Graf 2: Množstvo esenciálnej kyseliny linolovej (LA) a alfa linolénovej (ALA) v 100 g jahňacieho mäsa (MLD).

nižšou ako 13 kg). Prevažnú väčšinu jahniat tejto kategórie tvoria jahňatá čistokrvných plemien cigája a zošlachtená valaška, ale tiež jahňatá pochádzajúce od bahníc s nižšou mliekovou úžitkovosťou, ktoré sú odchovávané tradične pod matkami, s využívaním škôlkovania (tradičný odchov – TO). Pri vysokoprodukčných dojných plemenách sa stále častejšie realizuje umelý odchov jahniat (UO) s využívaním mliečnych kŕmnych zmesí a mliečnych kŕmnych automatov. Aj keď podstatná väčšina mliečnych jahniat je exportovaná, stále väčší podiel jahniat tejto kategórie zostáva na domácom trhu.

V súvislosti s údajmi o zdraví prospešných účinkoch niektorých skupín resp. jednotlivých mastných kyselín, ktoré sme uviedli v úvode, chceme poukázať v predložennom príspevku na rozdiely v kvalite mäsa jahniat z tradičného a umelého odchovu. Údaje uvedené v nasledujúcich grafoch sú uvedené v prepočte na 100 g čerstvého mäsa a nie v prepočte na 100 g intramuskulárneho tuku (v predchádzajúcich publikovaných prácach sme obsah MK vyjadrovali v prepočte na 100 g tuku – FAME). V grafoch uvedené výsledky boli získané analýzou kvality mäsa (najdlhší chrbtový sval – MLD) 120 ks ľahkých jatočných jahniat oboch pohlaví (pomer baránkov a jahničiek bol 13:7), z toho 40 ks jahniat pochádzalo z umelého odchovu a 80 ks jahniat z tradičného odchovu. V rámci tradičného odchovu boli zahrnuté čistokrvné jahňatá plemena cigája a zošlachtená valaška (20+20 ks), jahňatá syntetickej populácie slovenskej dojenej ovce (20 ks) a jahňatá merinské s nízkym podielom východofrízkeho plemena (20 ks). Jahňatá z umelého odchovu boli jahňatá syntetickej populácie slovenskej dojenej ovce (20 ks) a 20 ks boli jahňatá plemena zošlachtená valaška s neznámym podielom plemena lacaune. Priemerná hmotnosť všetkých jahniat pred porážkou bola 17,30 kg a vek jahniat 57,3 dňa. Rozdiely medzi jahňatami z TO a UO neboli v týchto ukazovateľoch významné. Podobne ani rozdiel v obsahu intramuskulárneho tuku medzi jahňatami z TO (3,51 g/100 g mäsa) a umelého odchovu (3,90 g/100g mäsa) neboli štatisticky významné.

Čo sa týka výživy jahniat, ktorá má podľa literárnych poznatkov rozhodujúci vplyv na spektrum mastných kyselín (na rozdiel od plemena, resp. genotypu jahňaťa), boli jahňatá z umelého od-

chovu odchovávané s využitím bežných, komerčne dostupných mliečnych kŕmnych zmesí, v ktorých živočišny tuk bol nahradený rafinovaným rastlinným olejom (kokosovým a palmovým) – cca 24,0 % v mliečnej kŕmnej zmesi. Jahňatá z tradičného odchovu boli odchovávané pod matkami, boli viac či menej škôlkované a k dispozícii mali doplnkovú kŕmnu zmes OV 02 resp. ČOJ 1 (v jednom chove aj OV 01). Základná kŕmna dávka matiek odchovávaných jahniat pozostávala v zásade zo sena (lúčneho a lucernového), siláži resp. senáži a jadrovej kŕmnej zmesi OV 05 (resp. ČOJ 5).

Najdôležitejšie výsledky získané komparáciou kvality mäsa ľahkých jatočných jahniat z TO a UO sú uvedené v grafoch 1 až 4. Z grafu 1 vyplýva, že jahňatá z UO mali v 100 g čerstvého mäsa významne vyšší obsah nasýtených mastných a mononenasýtených mastných kyselín ako jahňatá z TO. Treba pritom pripomenúť, že medzi nasýtené MK zaraďujeme aj kyselinu palmitovú, myristovú a laurovú, ktoré sú spájané so vznikom rôznych kardiovaskulárnych ochorení. Rozdiel v polynenasýtených MK medzi porovnávanými skupinami jahniat nebol významný, ale ako z grafu 1 vidieť, v 100 g mäsa bolo u jahniat z UO významne vyššie množstvo omega 6 MK v porovnaní s jahňatami z TO (484,0 resp. 345,4 mg na 100 g mäsa). Naopak množstvo omega 3 MK bolo u jahniat z TO niekoľkonásobne vyššie (108,7 resp. 34,3 mg). Rozdiely medzi skupinami boli v oboch prípadoch štatisticky vysoko významné.

Množstvo esenciálnej mastnej kyseliny linolovej, ktorá je prekúzorom omega 6 MK s dlhým reťazcom, bolo v mäse jahniat z UO významne vyššie (394 mg/100 g mäsa) ako u jahniat z TO (231,1 mg/100 g mäsa). Opačne to bolo v prípade kyseliny alfa linolénovej, ktorá je prekúzorom omega 3 MK s dlhým reťazcom, keď jahňatá z TO mali takmer 4 násobne vyššie množstvo ALA v 100 g mäsa ako jahňatá z UO. Z uvedených množstiev omega 6 a omega 3 MK u skupiny jahniat z UO a TO tiež vyplýva, že jahňatá z UO majú veľmi nepriaznivý pomer omega 6 a omega 3 MK, ktorý by mal byť maximálne 4:1. U jahniat z UO to bolo až 15:1 a u jahniat z TO bol pomer v súlade s odporúčanou hodnotou, a to cca 3:1.

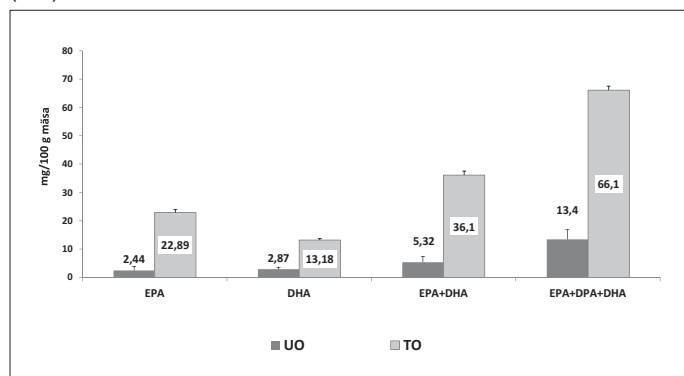
Mimoriadne dôležité je zistenie, že množstvo zdraviu prospešných MK, medzi ktoré sa radí najmä EPA a DHA bolo v mäse jahniat z tradičného odchovu významne vyššie ako pri jahňatách z od-

chovu umelého. Množstvo EPA+DHA v 100 g surového mäsa bolo na úrovni $5,32 \pm 2,02$ mg/100 g mäsa u jahniat z umelého odchovu, ale u mliečnych jahniat z tradičného odchovu bolo množstvo EPA+DHA až na úrovni $36,07 \pm 1,43$ mg/100 g mäsa. Sedem násobný rozdiel v prospech jahniat z tradičného odchovu je veľavravný (graf 3). Z uvedených zistení vyplýva, že **mäso ľahkých jatočných jahniat z tradičného odchovu môžeme považovať za bohatý zdroj omega 3 mastných kyselín** (viď úvodná časť príspevku). Toto konštatovanie opierame tiež o známy fakt, že tepelnou úpravou by sa množstvo zdraviu prospešných MK ešte zvýšilo (v 100 g vareného mäsa je obsah MK vyšší ako v 100 g toho istého mäsa pred tepelnou úpravou). V mäse jahniat z umelého odchovu, ktorých výživa je založená na mliečnych kŕmnych zmesiach s vysokým obsahom nežiaducich rastlinných olejov, bol obsah zdraviu prospešných MK významne nižší.

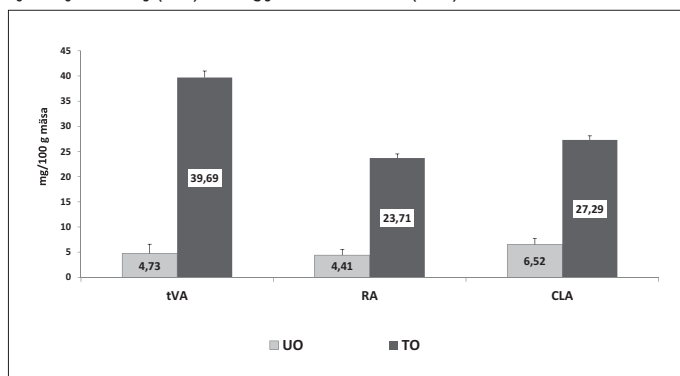
Z hľadiska konzumenta jahňacieho mäsa je dôležité tiež zistenie, že množstvo kyseliny *trans*-vakuénovej (TVA), kyseliny rumenovej (RA) a konjugovanej kyseliny linolovej (CLA) bolo v 100 g čerstvého mäsa vo všetkých prípadoch niekoľko násobne vyššie ako v mäse jahniat z umelého odchovu. Množstvo CLA z viacerými priaznivými účinkami na zdravie konzumentov živočišných produktov (viď vyššie) bolo v 100 g mäsa na úrovni 27,29 mg a u jahniat z umelého odchovu len na úrovni 6,52 mg/100 g mäsa.

Vysoko významné rozdiely v kvalite mäsa jahniat z umelého a tradičného odchovu by bolo potrebné výskumne aj prakticky riešiť. Podľa našich a viacerých zahraničných prác by bolo vhodné uvažovať s náhradou uvedených rastlinných olejov (palmitový a kokosový) olejmi s priaznivejším zastúpením esenciálnych mastných kyselín a najmä priaznivejším pomerom nasýtených a polynenasýtených MK. V tomto smere sa ukazuje ako najvhodnejší ľanový a slnečnicový olej, ako to vyplýva z našich i zahraničných prác zaoberajúcich sa vplyvom skrmovania ľanového a slnečnicového oleja na obsah zdraviu prospešných MK ovčieho mlieka. Možno pritom predpokladať, že skrmovanie mliečnych kŕmnych zmesí s priaznivejším obsahom esenciálnych MK, pomerom polynenasýtených a nasýtených MK, resp. priaznivejším pomerom omega 3 a omega 6 MK, by bolo potrebné len vo finálnej fáze mliečného výkrmu jahniat. □

Graf 3: Množstvo zdraviu prospešných mastných kyselín v 100 g jahňacieho mäsa (MLD).

Graf 4: Množstvo kyseliny *trans*-vakuénovej (TVA), rumenovej (RA) a konjugovanej kyseliny linolovej (CLA) v 100 g jahňacieho mäsa (MLD).

Odhodlanie napredovať im rozhodne nechýba

Malebná obec Liptovská Teplička leží na rozhraní stredného a východného Slovenska. V názve sa síce spomína Liptov, no polohou by sme ju radili skôr k východu republiky. Hoci sa široko ďaleko vôkol nej nič nenachádza, pracovitosť tamajších ľudí a ich elán do práce by chcel mať asi každý. Nie nadarmo získala pred pár rokmi ocenenie Dedina roka.

Patrik Hrebeňár

študent žurnalistiky, Ľubica

Začínali takmer od piky. V minulosti o družstve v tejto obci nebolo ani chýru. Prevládalo po väčšine súkromné hospodárstvo, čo mnohí nazývali aj otrockou prácou. Zavedené kontingenty, povinné dodávky mlieka, mäsa, vajec a iných surovín odvádzané štátu, odrádzali mnohých ľudí od chovu zvierat, či už v malom, alebo aj veľkom množstve. Podobný názor na celú situáciu mala aj súčasná predsedníčka Poľnohospodárskeho podielníckeho družstva v Liptovskej Tepličke Anna Glejdurová, ktorá čase minulého režimu sama pracovala dva roky na majetku u svokrovcov. Osud to však chcel ináč a dnes je táto manažérka družstva uznávaná nielen doma, ale aj na celom Slovensku.

„Oficiálne spustenie prevádzky družstva nastalo 1. januára 1976. Nebolo však schopné samostatného fungovania a tak sa pričlenilo ku Štrbe, vzdialenej približne 17 kilometrov. Vytvorilo sa spoločné Jednotné roľnícke družstvo JRD Štrba-Liptovská Teplička. Všetko, čím sa v tejto obci disponovalo boli dva ovčiny, dva senníky a jedna kancelária, kde sídlil vedúci hospodárskeho dvora. Po revolúcii sa začalo uvažovať o rozdelení družstva a o necelé dva roky od 1. 1. 1991 došlo k rozdeleniu na dva samostatne hospodáriace subjekty. Výhodou bolo, že sme sa delili s dobre finančne zabezpečeným družstvom, takže sme mali aký taký kapitál potrebný na štart. Vtedy oslovili mňa, pracovala som na ekonomickom oddelení v Šuňave a bývalú predsedníčku, vtedy zootechničku z Vikartoviec. Obsadili sme popredné funkcionárske pozície. Veľa ľudí tak už nemuselo dochádzať

do Štrby, nakoľko odtiaľ delimitovali 120 ľudí a presunuli ich do nášho družstva. Problémom bolo, že až toľko práce tu zase nebolo. Boli sme nútení uzatvoriť zmluvy najskôr s mladými, produktívnymi ľuďmi a pre tých starších, bohužiaľ, práca nezvyšila“, spomína na svoje začiatky predsedníčka Anna. Spomínaný kapitál smeroval do rekonštrukcie ovčína, ktorý po rekonštrukcii bol určený pre chov hovädzieho dobytku a nútenú výstavbu hnojiska, keďže PPD sa rozprestiera na území Národného parku Nízke Tatry a v ochranných pásmach zdrojov pitnej vody. Družstvo vtedy nedisponovalo žiadnymi skladovacími priestormi, okrem dvoch senníkov. Vzhľadom na počasie vo vysokohorskom prostredí a orientáciu aj na chov hovädzieho dobytku okrem oviec, bolo potrebné riešiť aj výrobu senáže pre zvieratá a hľadať nové technológie spracovania, keďže senážny žľab tu nebol. Aj napriek tomu, že chotár Liptovskej Tepličky má 1567 ha poľnohospodárskej pôdy a viac ako 1200 ha trvalých trávnych porastov museli v prvých rokoch samostatného hospodárenia nakupovať zelenú hmotu, prípadne senáž od susedných podnikov. Celé to obdobie malo podľa nej aj veselé a úsmevné príhody. „S odstupom času sa mi v mysli vynárajú spomienky aj nato, ako sa niekedy mlieko dojilo a predávalo. Zobrala sa jedna konva, dojačka a išlo sa do stánku, kde sa predávalo mlieko s varovaním, PREVARÍ!“

Postupne sa okrem mlieka začali vyrábať a predávať aj rôzne ďalšie produkty, ako napríklad syry, ktoré vytlačili mlieko do úzadia. Po prechode na chov mäsových kráv sa začalo ovčie mlieko nakupovať zo Žakoviec a kravské zo Šuňavy a využívať na jeho výrobky, konkrétne domáce maslo,

Zľava-autor článku,zootechnička Alžbeta Petrová,predsedníčka Anna Glejdurová.

čerstvú, údenú hrudku, biely solený syr a tvaroh. Z ovčieho mlieka sa zasa produkuje čerstvý i údený syr, žinčica a bryndza. Všetky produkty sú certifikované v kvalite BIO a so Značkou kvality SK Gold. Podľa slov pani Glejdurovej sa veľmi tešia najmä obľube 100 %-nej ovčej bryndze, ktorú si pochvaľujú nielen zákazníci, ale odporúčajú ju aj samotní lekári, a to ako probiotikum na posilnenie imunitného systému.

Za necelé štvrtstoročie sa toho na družstve veľmi veľa zmenilo. V roku 2011 sa popri rekonštrukcii vybudovala aj prístavba k ovčínu – čakáreň, dojáreň i mliekareň. Zakúpila sa nová strojová technika na celoročné využívanie, či už na obhospodarovanie pôdy, alebo údržbu ciest a boj proti snehovým kalamitám v zime. Postavila sa čerpacia stanica na predaj nafty, keďže najbližšia stanica je v Poprade, vzdialenom približne 30 kilometrov. Vystaval sa vlastný penzión, určený na rôzne akcie a príležitosti, s realizáciou vlastnej produkcie. Bitúnok sa nachádza v areáli taktiež a predaj vyššie uvedených mliečnych výrobkov sa uskutočňuje vo vlastnej predajni, tzv. predaji z dvora. „Celá produkcia sa predá tu na dvore. Voľakedy sme mali

Ovce pasúce sa na území národného parku Nízke Tatry(asi jediná malá rovná plocha v katastri).

Areál poľnohospodárskeho podielníckeho družstva v Liptovskej Tepličke.

Predajňa a výrobná kvalitných mliečnych produktov.

jeden stánok v Poprade pri Tescu, ale ten časom zlikvidovali. Zásobujeme len jednu predajňu, Obchodík zdravia v Poprade-Veľká. Ostatok putuje do tatranských hotelov, s ktorými máme veľmi dobré vzťahy a skúsenosti. Dokonca nás jeden z nich na Štrbskom plese minule požiadal, či by sme na ich akciu nedoniesli aj ovcečky, ako atrakciu pre deti, čo nás milo prekvapilo“, dodáva.

Celá výmera pozemkov je 1283 ha, z toho na pastvu a prípravu potravy na zimu je vyčlenených 1211 ha, TTP, a zvyšok je orná pôda, na ktorej pestujú zemiaky, špaldovú pšenicu potravinársku a tritikale na kŕmenie vlastných zvierat. „Mali 800 kusov oviec, koncom augusta sme vyradili 100 ks. Bahnič je 424 ks, z nich asi 100 ks pripúšťame mäsovými baranmi plemena suffolk a ile de france. Tieto ovce ostávajú vonku na pasienku spoločne s jahňatami a pastierom. Toho roku sme začali koncom augusta a párenie potrvá do konca októbra. Najlepšie ovce na mlieko zvykneme pripúšťať z ruky a tento rok sa nám z 250 kusov vykotilo asi 100 kusov jahničiek. Ostatné ovce sa pripúšťajú v stáde, zosumarizovala momentálny stav na družstve zootechnička Alžbeta Petrová. Prezradila nám, že v poslednej dobe začali krížiť valašku s plemenom lacaune pre zlepšenie mliekovej úžitkovosti.

Aj na tomto družstve praktizujú skorý odstav jahniat. Nie, však automatom, pretože sú v ekologickom poľnohospodárstve a to im použitie prístroja nedovoľuje. Pri odstave sa vyskytuje prob-

lém, predovšetkým s jahničkami. „11 kilogramové jahňatá sa bežne predávajú, no jahničky nedostávajú až toľko mlieka od matky, koľko by potrebovali a potom sa stáva, že sú slabé a vo veľmi zlej

jahňa rozdojí ovcu najlepšie.“ Bol, avšak spokojný s 20% obnovou chovu, nakoľko sa v dnešnej dobe stáva veľkým problémom prestarnuté stádo.

Mnohé veci človek dokáže ovplyvniť, ale proti počasiu a poveternostným podmienkam je aj on, malý pán. Sucho neobišlo ani Liptovskú Tepličku. Liptovská Teplička také teplé leto ešte nezažila. A tobôž nie, aby museli vozíť zvieratám vodu na napájanie. „Zo suchej paše nie sú žiadne prírastky. Preto bolo potrebné predať viacero jahniat a čo sa týka hovädzieho dobytku, časť kráv išla na bitúnok a časť mladého dobytku sme predali, aby sme mali dostatok krmiva“, ukončila zootechnička.

Rok 2015 zhodnotila predsedníčka Anna Glejdurová nasledovne: „Išlo o veľmi zvláštny a nezvyčajný rok. Nepamätám si, žeby bolo obilie vymlátené v auguste, pred sviatkom Panny Márie a druhú kosbu sme robili v októbri. Definitívny koniec prišiel po návale snehu v pondelok, 12.10.2015. V porovnaní s minulým rokom sme zaznamenali veľký výpadok mlieka. Ide aj o radikálny pokles výrobkov. Ľudia chodia a pýtajú si, no všetko je už beznádejné vypredané. Nedostatok krmovín, pravdaže, urobil svoje. Jedinou výhodou tohto roku sú vydarené zemiaky a špaldová pšenica. Minulý rok bol pre zmenu, daždivý, čiže rastlinná výroba nedosahovala také výsledky. Zostáva nám už len dúfať, že budúci rok nebude ani veľmi horúco, ani veľmi sychravo a o rok o takom čase sa budeme usmievať od ucha k uchu a hodnotiť našu prácu oveľa pozitívnejšie.“

BIO Produkty, ktoré si je možné na PPD zakúpiť.

kondícií. Tento neodškriepiteľný fakt budeme musieť nejakým spôsobom zmeniť.“ Rovnaký názor na celú situáciu má aj riaditeľ Zväzu chovateľov oviec a kôz, Ing. Slavomír Reľovský. „Je vedecky dokázané, že

Výrobný proces ide usilovným žienkam od ruky.

Aj napriek nepriaznivému počasiu sa zemiaky vydarili.

Optimalizácia mimosezónnej produkcie mlieka z hľadiska výživy bahníc a organizácia práce na RD Hron Slovenská Ľupča (príspevok na podujatí DEMETER 2015)

Ing. Igor Nemčok,
RD Hron Slovenská Ľupča

RD HRON Slovenská Ľupča

- horská výrobná oblasť, 360-950 mnm
- verifikovaná pôda 902 ha, z toho 221 ha orná pôda, lúky 403 ha, pasienky 278 ha (do 31.12.2015)
- od 1.1.2016 ukončený nájom Brusno – 250 ha p.p., z toho 56 ha ornej pôdy

RV

- 40 ha kukurica (15 ha vlhké zrno, 125 ha siláž)
- rok 2015 – 41,5 t výnos kukurice na siláž
- 9,6 t vlhké kukuričné zrno
- 60 ha obilnín – pšenica 54 ha, 5,36 t na ha, jačmeň 6 ha, 4,79 t na ha
- 21 ha lucerna a ďatelinotravné miešanky na ornej pôde

ŽV

- chov HD 400 ks, z toho 210 dojnic v Slovenskej Ľupči
- predaj kravského mlieka 1,45 mil. litrov, čo je 6900 l na dojniciu

- ostatný HD v počte 190 ks
- chov oviec 692 ks v Ráztoku a Brusne I – IX/ 2015 - 169 419 KD bahníc, čo predstavuje priemerný stav 620 ks 121 196 l ovčieho mlieka, čo predstavuje na ustajnenú bahnicu 196 l-ň
- výhľad rok 2015 – 140 000 l a 610 ks bahníc, čo je 230 l na ustajnenú bahnicu
- súčasné stavy oviec:
bahnice 572 ks (90 ks súkromné)
jarky 205 ks
jahničky 170 ks
pl.barany 15 ks
- ovce sú rozdelené do 2 stád so sezónnou a mimosezónnou produkciou mlieka.

Mimosezónne bahnenie:

1.máj

- začiatok prípravy na pripúšťanie
- vyčlenenie najlepšej pastvy pre zvieratá
- celodenný pohyb na pastve až do tmy
- cez noc sú zvieratá ustajnené v maštali
- v strede maštale je vytvorený koterec pre plemenné barany

- všetky zvieratá – bahnice a barany musia byť v dobrom kondičnom stave, odčervené a ošetrené paznehty
- v súčasnosti nedávame žiadne jadro ani doplnky biofaktorov
- nevykonávame hormonálnu synchronizáciu reprodukčného cyklu

15.máj

- po 14 dňoch sa začne s pripúšťaním oviec baranmi počas noci
- barany – ráno sa zvrú do koterca v strede maštale, prikrmia sa 1 kg ovsa a podá sa im TMR ako ovciam
- pripúšťanie trvá do 30.6.
- po tomto období sa barany odstavajú od oviec a zavrú do inej maštale

11.august

- vykonaná sonografia na zistenie kotnosti s nasledovným výsledkom.

Označenie	Počet pripúšťaných	Zistené kotné	% zabrezávania
bahnica	274	243	88,7
jarka	209	173	82,7
SPOLU	483	416	86,1

Ovce pasie aj s pomocníkmi bača Peter Hatala.

Podaria sa aj štvorčatá.

Organizácia práce počas bahnenia:

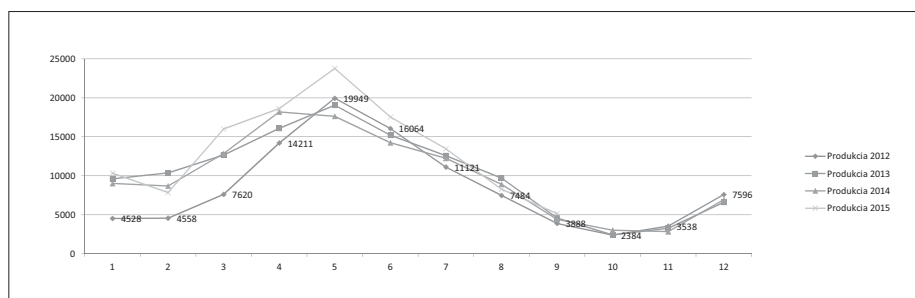
- v noci okotené bahnice pôrodník umiestni do individuálnych koterčov
- zatvorenie jahniat do škôlok, keď dosiahnu vek 7 dní, ráno o 5.00 do 10.00 hod.
- čistenie válovov bahnic
- podanie jadra pre bahnice – 0,25 kg do válova a do individuálnych koterčov
- kontrola zdravotného stavu jahniat a vemien bahnic
- ranné založenie krmiva do válovov – TMR
- krmny voz, a do individuálnych koterčov
- založenie sena do jasiel a podľa potreby podstlanie slamou
- podanie vody do individuálnych koterčov
- krátka pauza – káva, cigareta
- narodené jahňatá podľa kondičného stavu vo veku 1-3 dni z celej maštale idú do skupinových koterčov s matkami až do vytvorenia skupiny 40 ks bahnic
- potom sa vytvára ďalšia skupina bahnic po sebe bahnených s jahňatami
- tým sa dosiahne veková vyrovnanosť jahniat v jednej skupine s rozdielom veku podľa dátumov obahnenia 1-3 dni
- predávanie bahnic v dojarni po vytvorení skupiny ráno aj večer
- predávaním získame 0,177 l ovčieho mlieka na bahnicu v priemere, ale hlavne skontrolujeme ovcu a jej vemen po obahnení 2x za deň ráno aj poobede
- poobedňajšia činnosť trvá od 15.00 do

18.00 hod., neskôr aj dlhšie podľa potreby

- zatváranie jahniat do škôlok 15.00 až 18.00 hod.
- válov sa nečistí, rozhrnie sa len zbytkové krmivo
- doplní sa jadro na 0,5 kg celodennej dávky (ráno aj večer)
- seno sa nedáva
- jahňatá staršie ako 21 dní sa škôlkujú aj

- v noci, po postupnom návyku o 18.00 hod sa jahňatá vypustia cicať zo škôlok k matkám
- postupne sa zatvárajú do škôlok, najprv o 22.00 hod, potom o 21.00 hod.19.00 hod., kde zostanú až do rána do 9.00 hod., toto platí len pre schopné jahňatá, ktoré dobre prijímajú ČOJ
- jahňatá odstavujeme vo veku 35 dní, keď sú úplne samostatné

Graf 1: Surové ovčie mlieko 2012 – 2015.

Krmné dávky bahnic zo zimného bahnenia:

krmivo (kg)	prechod do 4.10.2015	plné kŕmenie do 30.11.2015	laktácia do 31.3.2016
seno	1,2	0,75	0,75
senáž TTP	2,0	2,0	3,0 (lucerna)
kukurica siláž	1,0	2,0	2,0
zrno obilnín	0,25	0,5	0,5
repkový extr.šrot	-	-	0,25
MKP	-	0,02	0,02
liz + soľ	áno	áno	áno
SPOLU	4,45/2,95 kg S	5,27/3,11 kg S	6,52/3,05 kg S

Pripravené krmivo.

Robíme všetko preto aby mlieko tieklo PRÚDOM!

- predaj jahniat vo veku cca 42 dní a priemernej hmotnosti 16 kg
- po vytvorení úplnej skupiny 40 ks bahníc vykonáme dôsledné ošetrovanie paznechtov

Výživa bahníc v našich podmienkach:

Cieľ: celoročne vyvážená výživa všetkých kategórií oviec (jahničky, jarky, bahnice, pl. barany)

- genetické možnosti – je tu dostatočný priestor pre ovplyvnenie produkcie mlieka a reprodukcie zvierat
- jednou z rozhodujúcich možností je výživa a pohoda zvierat
- zabezpečenie KD štrukturálnou vlákninou je základným predpokladom bachorovej fermentácie a tým aj PRODUKCIE,

PLODNOSTI, ZDRAVIA

- prvoradá je kvalita objemových krmív v štruktúre a obsahu živín a energie v nich
- prísiev kultúrnych tráv a ďatelinovín
- prihnojenie dusíkom, tak aby sme dosiahli 3 kosby s výnosom 8 ton sena na ha
- skorá kosba – závislosť od počasia

Stres: je skrytý nepriateľ, znižuje produkciu o 20% a vyskytuje sa tam, kde nie je dobrá organizácia práce a ľudia nevedia, čo majú robiť, stres ľudí sa prenáša na zvieratá

Fázová výživa:

- rozdielnosť potreby živín v závislosti od úžitkovosti a štádia reprodukčného cyklu
- pastva je základom úspechu alebo ne-

- úspechu v chove
- je ňou krytá potreba živín takmer až do 4. mesiaca gravidity.

Bahnica 60 kg ž.h.	Sušina (kg)	ME (MJ)	NL (g)
záchov	1,5	9,3	70
0-4 mesiace kotnosti	1,8	9,3	105
5. m. kotnosti 2 plody	2,8	17,6	170
potreba na 1 l mlieka	0,6	8,0	140
bahnica 3 l mlieka	3,3	33,3	490

Záver:

Bahnica dojného plemena vážiaca 60 - 70 kg, s produkciou 3,5 l mlieka denne, zabezpečujúca prírastok 250 g pre každé z dvoch jahniat, zodpovedá holsteinskej dojnici s produkciou 30 l mlieka denne. □

Pripravené na dojenie.

BONITÁCIE 2015

ABEL PLUS s.r.o., Podvysoká.

Agria a.s., Liptovský Ondrej.

Agro - Lent Malý Šariš.

Agro Eko služby Olšavka.

Agro Torysa, s.r.o.

Agrodružstvo Bystré.

BONITÁCIE 2015

AGRORASLAVICE, s.r.o.

AGROTRADE GROUP s.r.o., Turček.

AT Tatry.

Agrochov Liptov, s.r.o.

Agrodružstvo Turňa.

Agrofarma Pleš.

BONITÁCIE 2015

Agrorátka - S.

Agrosev Detva - Horné Stavanisko.

Agrosev Detva - Palakovo.

Agrospol Hradová Tisovec.

Agrourbár Hrabušice.

BEDNÁR M+L, Dolná Breznica.

BONITÁCIE 2015

EOK Australian Slovakia, s.r.o. Krakovany.

Eva Bedejová, Suchá nad Parnou.

Fiam Agro services, s.r.o.

GRANELAM a.s.

Gazdovský dvor Branovo.

I. družstevná a.s. Dačov Lom.

Vážené dámy a páni, vážení chovatelia!

(prepis zápisu z prvej Výročnej členskej schôdze ZCHOK)

Od zakladajúcej členskej schôdzy konanej dňa 26. apríla 1994, kedy bola zrealizovaná myšlienka založenia združenia chovateľov "Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku" sa schádzame po prvý raz. Dovoľte mi, aby som zhodnotil uplynulé obdobie, čiže obdobie takmer dvojročné.

Náš zväz prijal názov Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku, právnická forma združenie. Sídlo zväzu bolo určené na Výskumnom ústave živočíšnej výroby v Nitre. Prvý rok iniciatívy predstavenstva boli zamerané na vybavenie všetkých potrebných záležitostí na zlegalizovanie - zaregistrovanie zväzu. Predstavenstvo sa zišlo 4 krát a na všetkých zasadnutiach sa prejednávala problematika registrácie zväzu. Z objektívnych aj subjektívnych príčin sa registrácia v Nitre nedokázala zrealizovať. Preto sa predstavenstvo rozhodlo premiestniť sídlo zväzu do Banskej Bystrice. Po tomto nasledovala zmena predsedu predstavenstva a to z oblasti Banskej Bystrice. Bol zriadený správny útvar s jedným pracovníkom na plný úväzok. Už v prvom roku predstavenstvo zväzu vyvíjalo iniciatívy na prezentáciu ZCHOK. Zúčastnil sa na výstave AX '95 s expozíciou oviec a kôz a tiež boli predstavené mliečne výrobky z chovu oviec a kôz. Od 1. marca 1995 je sídlo ZCHOK v Banskej Bystrici na Mládežníckej ulici č 36 v budove Výskumného ústavu trávnych porastov a horského poľnohospodárstva (bývalý VÚLP). V priebehu mesiacov marec, apríl a máj bol vybavený živnostenský list, výpis z obchodného registra Okresného súdu v Banskej Bystrici vrátane registrácie a registrácie na daňovom úrade. Od 23. mája 1995 bol zväz právne funkčný.

Predstavenstvo ZCHOK vrátane predsedu kontrolnej komisie v roku 1995 zasadalo 5 krát a účasť členov bola 80%-ná. Na svojich zasadnutiach prijal 47 úloh orientovaných na rozvoj chovu oviec a kôz, dotácie pre chov oviec a kôz, pripomienkovanie aktualizovanej koncepcie, výstava AX '95, rozšírenie členskej základne, zabezpečenie účasti na nákupných trhoch, rozvoj ľudských zdrojov v ovčiarstve. Dávalo stanoviská k vývozným licenciám a oprávneným vývozom jahniat. Členovia predstavenstva sa zúčastnili jednania na MP SR a ŠVS ohľadne upresnenia veterinárno-hygienických požiadaviek pre získanie ovčieho mlieka a výroby syra. Na základe tohto jednania boli vydané nové požiadavky na získanie ovčieho mlieka a výroby hrudkového syra, ktoré sú náročné, ale chovatelia sa s ním vysporiadali.

Členovia predstavenstva sa zúčastnili nákupných trhov, kde zástupca zväzu oceňoval najlepšie zvieratá na nákupnom trhu. Poznatky

z nákupných trhov, konkrétne nepripustenie baranov na nákupné trhy boli prejednané na úrovni MP SR a ŠVS. Po prijatí pravidiel posudzovania potrebných vyšetrení boli zorganizované náhradné nákupné trhy. Takmer počas celého roka sa predstavenstvo zaoberalo rozvojom chovu oviec a aktualizáciou koncepcie do roku 2000. Tiež rozpracovalo rozvoj chovu oviec na jednotlivé regióny. Z členov predstavenstva bola vytvorená komisia, ktorá jednala na MP SR ohľadne problematiky nákupu kozieho mlieka.

Predstavenstvo ZCHOK iniciovalo prezentáciu chovateľov oviec a kôz na výstave AX '95. Naši chovatelia sa pri všetkej skromnosti slušne predstavili expozíciou zvierat na ktorej bolo 96 ks oviec a kôz od jedenástich chovateľov.

Program rozvoja chovu oviec do roku 2000 podľa aktualizovanej a schválenej koncepcie navrhuje tomuto odvetiu podieľať sa na zabezpečení potravinovej bezpečnosti štátu a zúčastňovať sa na krajínotevorbě.

V aktualizovanej koncepcii sa predpokladá dosiahnutie stavov oviec do roku 2000 481 tisíc ks, z toho 295 tisíc ks bahníc. Predpokladané stavy je možné dosiahnuť z vlastnej produkcie len je potrebná cieľavedomá obnova.

K 31.12.1995 sa podľa štatistických údajov dosiahli stavy oviec 412 509 ks, z toho 283 419 ks bahníc. Podľa jednotlivých oblastí je zastúpenie oviec a bahníc nasledovné:

	OVCE	z toho BAHNICE
ZSK	54.359 ks	28.836 ks
SSK	215.927 ks	150.318 ks
VSK	142.223 ks	104.205 ks

Ak sú tieto stavy oviec pravdivé, to znamená, že je to prvý rok od roku 1989, kedy sa nezanamenal pokles stavov oviec. Je viac ako pravdepodobné, že na zastavení poklesu sa prejavili poskytnuté dotácie zo štátneho rozpočtu na bahnice a jarky, zaujímavá cena veľkonočných jahniat a tiež dotácia na účely podpory zvyšovania ovčieho mlieka 3,50 Sk za jeden liter, resp. 14,50 za jeden kg hrudkového syra.

V súčasnosti sa už ojedinele objavujú prípady obnovenia chovu oviec resp. zvýšenia ich početnosti. V návaznosti na likvidáciu chovov znížila sa celková starostlivosť chovateľov o zvieratá a to najmä vo výžive a prikrmovaní koncentrovaným krmivom, veterinárnej starostlivosti a optimálnej reprodukcií, resp. zaraďovaní jahničiek do chovu. Na Slovensku je málo chovov, kde nie sú ovce prestarnuté. Toto všetko vyústilo v znižovanie užitočnosti. Ak v roku 1989 bolo 108,7 ks narodených

jahniat na 100 ks bahníc v roku 1994 už len 88,9 ks. To isté môžeme hovoriť o úhyne jahniat, keď v roku 1989 bolo 5,6 % a v roku 1994 už 10,3 % z narodených. O pravdivosti údajov v úhyne jahniat môžeme pochybovať v obidvoch prípadoch. Odchov jahniat na 100 ks bahníc sa znížil zo 102,6 ks na 79,7 ks na 100 ks bahníc. Medzi rokmi 1989 a 1994 bol najnižší odchov v roku 1993 a to 71,8 ks.

Výroba ovčieho hrudkového syra v roku 1994 na Slovensku dosiahla u všetkých troch domácich plemien 8,7 kg na 1 bahnicu, čo je v porovnaní s rokom 1989, kedy sa dosiahla 11,4 kg pokles o 1/3. Najnižšia výroba syra bola zaznamenaná v roku 1992 a to 5,7 kg a pre lepší prehľad uvediem aj rok 1993 6,3 kg a rok 1991 6,8 kg.

Pokles výroby syra na 1 bahnicu bol zaznamenaný aj vtedy keď stavy merinských oviec prudko klesli a vývoj mal byť opačný. O stríži vlny nebudem hovoriť, tá je v súčasnosti ekonomicky nezaujímavá.

Liberalizácia nákupnej ceny vlny núti chovateľov oviec zaoberať sa reštrukturalizáciou chovu. Táto by mala byť v oblasti valašských a cigájskych oviec zameraná na mlieko a mäso a v oblasti merinských na mäso. Po vysporiadaní sa s vekovou štruktúrou oviec, výživou, prevenciou by sme si mali my, chovatelia postaviť chovateľské ciele a to vyrobiť na jednu bahnicu u valašky a cigajky aspoň 18 – 20 kg syra a dosiahnuť odchov jahniat na 100 bahníc 120 ks. Tieto ciele aj keď sa zdajú vysoké ešte stále nedosahujú chovný cieľ oboch plemien. V chovoch merinských oviec je potrebné zabezpečiť typovú prestavbu na mäso a využiť mimosezónne bahnenie. O formách a metódach typovej prestavby sa nebudem zmieňovať, nakoľko sú tu odborníci z Výskumného ústavu oviec z Trenčína.

Prudký pokles stavov oviec ovplyvnila nepriaznivá ekonomická klíma, či už odbúraním diferenciálnych príplatkov, záporné dne, zníženie ceny vlny ale aj odbytové problémy. Zvyšovanie vstupov výroby do prvovýroby spôsobilo zvýšenie nákladov v chove oviec. Podľa údajov, ktoré ste predkladali v roku 1994 cez RPIS na MP SR predstavovali náklady v chove oviec v prepočte na 1 bahnicu u dojnych plemien okolo 2.800,- Sk a stratu 1.000,- Sk. V tomto neboli započítané dotácie na pôdu.

U oviec plemena merino strata predstavovala až 1.600,- Sk. Rok 1995 by mal byť v rentabilite chovu oviec prelomový aspoň u priemerných a nadpriemerných chovateľov. K tomu v malej miere prispeli na jarky, dotácie na mlieko, resp. syr a podstatne vyššie nákupné ceny veľkonočných jahniat. Pokiaľ hovorím o rentabilite chovu oviec, každý chovateľ by si

mal uviesť, že okrem dotácie na stavy, syr dostávame dotácie na pôdu z ktorej časť využívali ovce.

Ovčia vlna tvorí samostatnú kapitolu našej problematiky. Liberalizácia zahraničného obchodu umožnila textilnému priemyslu nákup vlny zo zahraničia a tak domáca vlna zostala v skladoch na zásobách. Chovatelia vyvíjali snahu zrealizovať vlnu cez rôzne výrobky, ale nakoniec pristúpili na cenové podmienky, ktoré nám nákupcovia vlny ponúkli. Ceny za ktoré sa nakupuje vlna u plemien oviec cigája a valaška sotva pokrývajú náklady na ostrihanie a roztriedenie.

Odkupu vlny sa predstavenstvo ZCHOK venovalo už v minulom roku a bolo nám zo strany SOS prisľúbené, že s nákupom vlny do pracovne Prutex môžeme počítať už koncom roka 1995. Problém odkupu predpokladám, že doriešime v blízkej budúcnosti.

Subvenčná politika zo strany štátu je vo viacerých polohách. Na jednej strane zo strany chovateľov sa ozývajú hlasy, že dotácie na podporu rozvoja oviec a kôz sú nízke a nepostačujú spolu s tržbami pokrývať vysoké náklady v chove oviec. Na strane druhej sa nedostatočne využívajú dotácie na účely podpory zachovania genofondu a rastu genetického potenciálu hospodárskych zvierat. Taktiež málo sa využívajú dotácie na účely podpory nákupu modernej poľnohospodárskej techniky a technológie. ZCHOK požadoval od MP SR

dotácie na zvýšenie priemerného počtu bahnic oproti predchádzajúcemu roku, ktoré sa ja napriek snahe nepodarilo dostať do dodatočných titulov.

Posledné roky priniesli v chove kôz výrazné zmeny a po roku 1989 nastal ich nárast. Podľa štatistických údajov v roku 1987 bolo na Slovensku 9.398 ks kôz. Tieto sa chovali u drobných chovateľov. V 90-tich rokoch, po degradácii ceny ovčej vlny a modernému prílivu a alternatívnej výživy, v mnohých prípadoch nahradil chov kôz chov oviec. Vzniklo množstvo veľkochovov a v súčasnosti k 31.12.1995 je na Slovensku 25.046 ks. Podľa jednotlivých oblastí Západné Slovensko má 6.673 ks, Stredné Slovensko 14.595 ks a Východné Slovensko 3.778 ks. Toto zvýšenie je obdivuhodné a mojím priáním je, aby v budúcich rokoch taký nárast bol aj v chove oviec. Aj keď chov kôz u nás bol v minulosti známy a v povojnových rokoch došlo k výraznému zníženiu, veľkochovy kôz predstavujú nové odvetie živočíšnej výroby. Pre chov kôz nie je vypracovaný koncepčný zámer rozvoja v návaznosti na spracovateľský priemysel. Toto bude úloha pre predstavenstvo ZCHOK na rok 1996.

Činnosť predstavenia ZCHOK v roku 1996 bude naďalej orientovaná na vytváranie vhodných ekonomických podmienok pre podnikateľské subjekty rôznych foriem.

Ak mám byť konkrétny v tomto roku by sme mali definitívne doriešiť problém ovčej vlny,

aj keď je fakt, že to už dosť dlho trvá. Z komodit chovu oviec je na zväzovanie riešiť problém nákupnej ceny ovčieho hrudkového syra, ktorá je v súčasnosti nízka.

Pre rozvoj chovu oviec sa musíme chovatelia zamýšľať nad kvalifikovaným ošetrovateľským personálom, ktorého každým rokom ubúda. Z toho dôvodu vyzývam všetkým chovateľom oviec, aby vyvíjali aktivity na získanie žiakov do bačovskej školy, alebo ošetrovateľov na zaškolenie formou kurzov. Vzhľadom na to, že každý chovateľ má iný pohľad na rentabilitu oviec predstavenstvo zväzu v tomto roku vypracuje jednotnú metodiku sledovanie nákladov a rentability.

Predstavenstvo ZCHOK aj v tomto roku predpokladá prezentáciu našich zvierat na výstave AX '96. Je na nás, aby sme ich dôsledne pripravili a dôstojne sa reprezentovali. Pre chov kôz sa v tomto roku vypracuje návrh rozvoja v návaznosti na spracovateľské kapacity a odkupové možnosti mliečnych výrobkov, ale aj kozliat.

Úlohy, ktoré si kladieme sú náročné, ale verím, že za pochopenia MP SR, pomoci VÚO v Trenčíne a Vás chovateľov splniteľné. Musíme si však uvedomiť, že úlohy ktoré si predstavenstvo zväzu kladie a efekt z nich nie je len pre 94 členov, ale pre celú chovateľskú verejnosť. Preto rozšírenie členskej základne považujem za prvoradú úlohu predstavenstva ZCHOK. □

VEDA A VÝSKUM

Poznatky z prieskumu ochrany hospodárskych zvierat proti veľkým šelmám

Abý ľudia ochránili hospodárske zvieratá proti šelmám, používajú rôzne typy ochrany. Od nepamäti bola najpoužívanejšia ochrana stád pastierskymi strážnymi psami (PSP). Do tejto skupiny patria mohutné nebojácne psy, ktoré sa dokážu naviazať na stádo a veľmi efektívne ho chrániť pred dravcami, ako je napr. medveď, vlk alebo rys. V posledných desaťročiach sa žiaľ zabudlo na tradičné pasenie stád oviec, ktoré vždy sprevádzalo niekoľko PSP. V dôsledku intenzívneho prenasledovania veľkých šeliem a rapídneho poklesu ich stavov tradícia využívania PSP od polovice 20. storočia takmer upadla do zabudnutia. Veľké šelmy už neohrozovali stáda v takej miere ako v minulosti. Po zavedení ochrany medveďa v roku 1932 a neskôr aj čiastočnej ochrany vlka a rysa v roku 1975, sa prirodzene zvýšil počet šeliem vo voľnej prírode. Následne vzrástlo/stúplo riziko napádania ľahko dostupných nechránených ovčích stád. Na Slovensku máme v súčasnosti podstatne vyššie stavy veľkých šeliem ako v minulosti.

Zuzana Buzáková, Miriama Mikušová, Slavomír Findo,

S rastúcim rizikom napadnutia oviec šelmami by sa predpokladalo, že chovatelia hospodárskych zvierat budú venovať zvýšenú pozornosť ich ochrane. Situácia od druhej

polovice 20. storočia až do súčasnosti, však takýto trend nepotvrdila. V noci boli ovce spravidla chránené PSP uviazanými na reťaz okolo košiaru, niekedy aj za prítomnosti pastiera. Často krát však stáda počas noci nie sú vôbec chránené. Množstvo prípadov napadnutia stád šelmami, svedčí o neúčinnosti takéhoto prístupu k ochrane. Uvážovanie PSP na reťaz sa

zaužívalo na celom Slovensku. Takto držané psy samozrejme nesprevádzajú stáda na pastve počas dňa, kedy tiež dochádza k útokom vlka. Denné útoky vlkov na ovce sú známe aj z minulosti, ale ak sú ovce v noci dobre strážené, riziko denného útoku narastá. Na nočné ustajnenie oviec sa v novších časoch začali používať elektrické oplotenia. Tieto sú však zväčša konštruované tak, že nechránia stáda proti útokom šeliem.

V dotazníkovom prieskume medzi agropodnikateľmi a majiteľmi oviec sme sa zaujímali o to, aké straty spôsobujú veľké šelmy a aký je súčasný stav ochrany stád, najmä z hľadiska využívania PSP. Prieskum realizovala mimovládna organizácia Spoločnosť pre karpatskú zver v rámci projektu „Podpora biodiverzity zlepšením manažmentu konfliktných situácií medzi veľkými šelmami a človekom“, ktorý bol podporený z Nórskeho finančného mechanizmu.

mu. V roku 2015 sme rozposlali dotazníky asi 250 chovateľom oviec. Odpovede sme získali len od 48 respondentov, preto ďalej opísané výsledky prieskumu sa vzťahujú k tomuto počtu agropodnikateľov.

Straty na hospodárskych zvieratách

Straty na hospodárskych zvieratách ovplyvňuje výskyt šeliem v okolí stád, početnosť voľne žijúcich kopytníkov, najmä jelenej a diviacej zveri a úroveň ochrany hospodárskych zvierat. Ak šelmy majú dostatok príležitostí na ulovenie zveri, ich záujem o hospodárske zvieratá je malý. Šelmy sú oportunisti, to znamená že využijú každú možnosť ľahkého získania koristi. Nechránené stáda oviec sú z hľadiska útokov šeliem veľmi rizikové. V oblastiach s vysokou populačnou hustotou šeliem, kde nie sú stáda chránené elektrickými oplôtkami ani pastierskymi strážnymi psami, bývajú straty vysoké

a útoky predátorov sa opakujú. Pokiaľ bolo stádo už raz atakované veľkými šelmami, vzniká vysoký predpoklad, že v krátkom časovom úseku dôjde k opakovanému napadnutiu. Keď vlci nie sú vyrušení, môžu na jeden útok usmrtiť aj niekoľko desiatok oviec z nechráneného stáda. Takéto správanie sa označuje ako nadmerné zabíjanie. Hlavnou motiváciou pre takéto správanie je vytvorenie zásoby mäsa pre ďalšie obdobie. Pastieri nachádzajú mŕtve a zranené ovce všade naokolo a ich nenávisť k vlkom sa pochopiteľne stupňuje. Treba zdôrazniť, že nechránené stádo je pre vlka ako „pozvánka na večeru.“ Pri dostatočnej ochrane stád psami vlci nepodstúpia riziko útoku, aby neboli zranení. Stádo by mali chrániť viacceré psy, ktoré musia byť pustené na voľno. Na jedného vlka nestačí jeden pes. Viacero psov sa v prípade útoku navzájom podporuje, pričom dokážu efektívne ochrániť stádo aj proti savorke

vlkov.

Na Slovensku sa v posledných rokoch zvyšujú škody od vlka na ovciach, ale škody od medveďa majú výrazne klesajúcu tendenciu. Rys u nás napáda ovce výnimočne, ale v iných štátoch, napr. vo Švajčiarsku alebo Nórsku spôsobuje významné škody. Podľa poľovníckej štatistickej ročenky SR boli útoky vlka a medveďa približne vyrovnané hlavne v období pred vstupom do Európskej únie. U medveďa sa pohybovali približne do 350 oviec za rok. Zlom nastal pri vstupe do Európskej únie. Začala sa pestovať kukurica v oblastiach s vyššou nadmorskou výškou a medveď sa preorientoval na túto „bezpečnejšiu“ a ľahko dostupnú potravu. Preto straty od medveďa na hospodárskych zvieratách výrazne klesli.

V našom prieskume sa 25 fariem nachá-

Obr. 3: Sučka podhalanského ovčiaka pri ochrane stáda oviec v Nízkyh Tatráh
(Foto M. Mikušová)

dzalo v jadrovej zóne veľkých šeliem, pričom 13 z nich (48%) v rokoch 2012-2014 uviedlo straty na hospodárskych zvieratách. Celkový počet usmrtených zvierat za toto obdobie bol 396 v nasledovnom zložení: ovce 392, rožný statok 3 a jedna koza. Najväčšie straty jednoznačne zapríčinil vlk (96,6%), pričom podiel medveďa (1,7%) a rysa (1,7%) bol rovnaký. Z celoštátneho hľadiska však rys v porovnaní s medveďom spôsobuje minimálne a jednotlivo sa vyskytujúce škody. Vlký útočili na stáda viac cez deň (56,0%) ako v noci (40,6%) (Obr. 1). Nižšie percento strát v nočných hodinách je spôsobené viacerými faktormi a svedčí o tom, že cez deň sú na pastve stáda nedostatočne chránené. Napr. na niektorých farmách púšťajú psy v noci z reťaze alebo sú ovce na noc ustajnené v ovčine. Cez deň sú však ovce viac vystavené útokom šeliem, pretože sa často pasú v blízkosti lesných porastov, zarastených jarkov a remízok s vyššou vegetáciou, odkiaľ ich vlky môžu pozorovať aj niekoľko dní. Pri vhodnej príležitosti zaútočia. Často využívajú na útok nepriaznivé sychravé dni. Škody od medveďa nahlásili iba dve farmy a počet usmrtených kusov na oboch farmách bolo iba jedno zviera. Na jednej farme nahlásili dve ovce, kto-

ré usmrtil rys.

Ďalej sme v prieskume zisťovali počet poranených a usmrtených hospodárskych zvierat. Ako sme uviedli vyššie, ak vlky nie sú pri útoku vyrušené môžu nechránené stádo napadnúť a pri snahe o zabitie čo najväčšieho počtu zvierat mnoho oviec aj poraniť. Niekedy len oddelia časť stáda. Pri útoku sa ovce môžu v ťažkom teréne vážne poraniť, zabiť a navzájom sa podusiť. Väčšina poranených oviec neprežije buď priamo v dôsledku zranenia, následnej infekcie alebo musia byť zmárnené majiteľom, ak ich zdravotný stav je beznádejný. Náklady na veterinárne ošetrovanie niektorých poranených oviec môžu byť vysoké a môžu prevýšiť chovnú hodnotu zvierat. Vlký pri útokoch poranili 27% a usmrtili 73% oviec. Pri medveďoch a rysoch sme zaznamenali len usmrtenie hospodárskych zvierat.

Na intenzitu útokov veľkých šeliem má vplyv ročné obdobie. Pastevná sezóna začína v apríli a hospodárske zvieratá sa pasú do prvého snehu. Počas miernych zím sa ovce pasú aj v tomto ročnom období. Z výskumu, ktorý sa uskutočnil v rokoch 2000-2003 vyplynulo, že

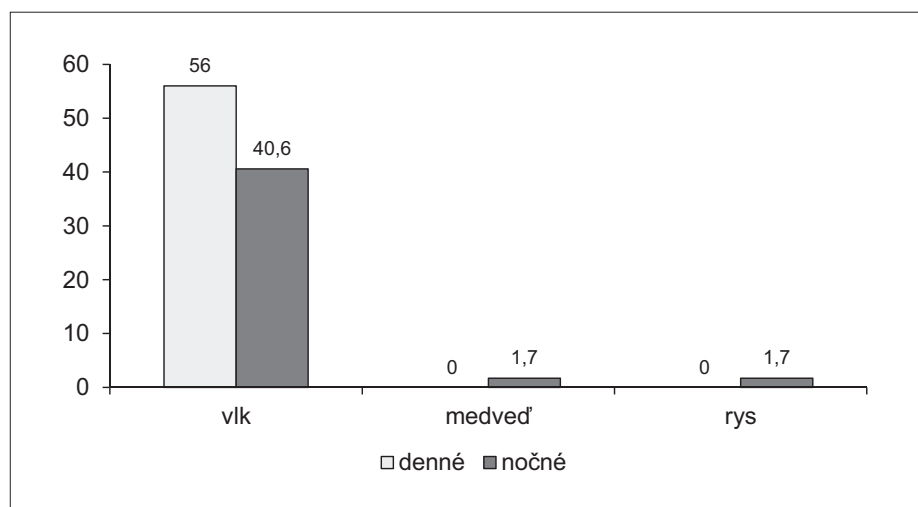
medvede najviac útočili na stáda v auguste a septembri, a že vlky napádali ovce hlavne od mája do októbra s vrcholom v júli (Findo & Skuban 2011). Správanie medveďov vo vzťahu k hospodárskym zvieratám v neskorom lete a začiatkom jesene sa pravdepodobne zmenilo v súvislosti s extenzívnym pestovaním kukurice po už spomínanom vstupe SR do EÚ. V oblastiach s kukuričnými poľami sa medvede zdržiavajú zvyčajne od augusta do októbra, preto útoky na hospodárske zvieratá nie sú v tomto období také časté, ako v minulosti. Pri vlkoch je intenzita útokov najvyššia v júli, kedy výrazne narastá denná potreba mäsa pre štence, a ktoré sa zároveň začínajú učiť loviť. Pri pohľade na priebeh sezónnej dynamiky strát, ktorá vyplynula z nášho prieskumu je zjavné, že najviac usmrtených oviec vlkami (29,1%) pripadlo na mesiac júl (Obr. 2). Pre porovnanie je zaujímavé uviesť, že straty od februára do júna boli iba 17%. Od druhej polovice leta do konca pastevnej sezóny boli straty nasledovné: august 14,6%, september 24,8%, október 11,2% a november 3,3%.

Ochrana stád proti veľkým šelmám

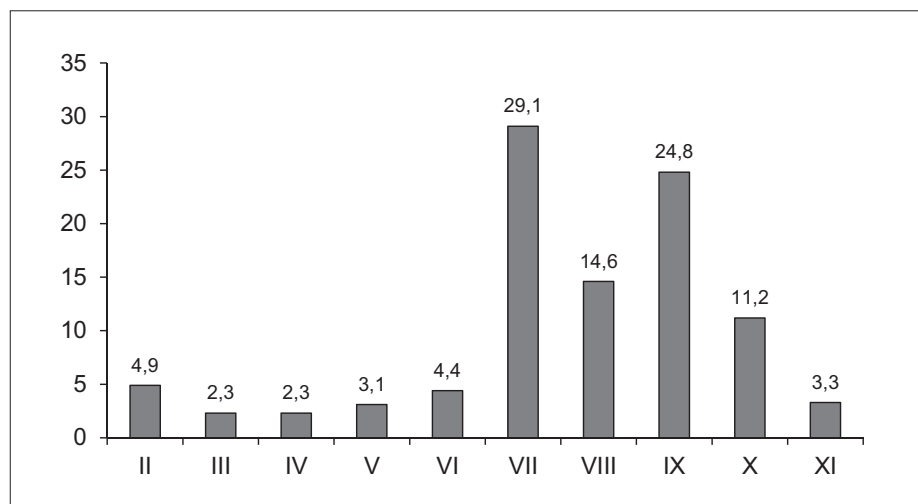
Na ochranu hospodárskych zvierat až 98% chovateľov oviec používa PSP. Problém je v spôsobe ich držania a používania. Tie sú v súčasnosti, podobne ako počas celej druhej polovice 20. storočia, väčšinou držané na reťazoch, bez možnosti naviazania sa na ovce. Stáda sa pasú pod dohľadom pastierov, pričom tento spôsob ochrany používa 77% farmárov. Prítomnosť pastiera pri stáde je v našich podmienkach nevyhnutnosťou, a to nielen z dôvodu ochrany proti šelmám, ale aj s ohľadom na možnosť odtúlania sa oviec na cudzie pozemky, cestné komunikácie a pod.

Ako ďalší najzaujímavejší spôsob ochrany, 48% farmárov uviedlo elektrické oplotenie. Išlo prevažne o oplotenia, ktoré sa používajú na obmedzenie priestoru pre pasenie oviec, ktoré majú výšku asi jeden meter a jeden alebo dva rady elektrických vodičov. Takéto oplotenie však nie je účinné proti útokom veľkých šeliem. Vlk ho podlezí, prelezie pomedzi vodiče alebo preskočí bez väčších problémov. Nízke napätie, ktoré sa pri nich používa, spravidla nestačí na vyvolanie nepríjemného vnemu pre medveďa s dlhou srstou. Účinné elektrické oplotenie proti šelmám musí mať minimálnu výšku 130 cm, ale optimálna výška je v rozmedzí 150-170 cm. Vzdialenosť medzi vodičmi by v dolnej časti nemala presahovať 20 cm a v hornej časti 30 cm. Dolný vodič by mal byť umiestnený 10 až 15 cm nad zemou. Z prieskumu ďalej vyplynulo, že pastieri používajú elektrické oplotenie v kombinácii s inými ochrannými prostriedkami. Pridávajú k nim rôzne zvukové plašidlá (petardy, zvuk rádia, výstrely zo zbrane do vzduchu) alebo optické plašidlá, napr. navesané CD-čka na odrážanie svetla a osvetlenie stáda po celú noc. Na niektoré z týchto plašidiel si veľké šelmy pomerne

Obr. 1: Podiel usmrtených hospodárskych zvierat šelmami v noci a cez deň.

Obr. 2: Veľkými šelmami usmrtené hospodárske zvieratá počas roka (%).

rýchlo zvyknú (Obr. 4).

Na farmách sa používajú rôzne plemená psov a krížence. Iba 2% respondentov uviedlo, že nepoužívajú nijakých psov. Najobľúbenejšie plemeno je slovenský čuvač, ktorého používa 60% opýtaných chovateľov oviec. Obľúbenosť je pochopiteľná, keďže čuvač je naše národné plemeno a od nepamäti strážil stáda oviec, ale aj príbytky v našej krajine. Po druhej svetovej vojne bol na pokraji vyhynutia. Jeho organizovaný chov založil profesor Antonín Hruza (1865 - 1950), ktorý sa zaslúžil o udržanie tohto plemena v čistokrvnej forme. Veľmi príbuzné plemeno, podhalánsky ovčiak je často zamieňaný so slovenským čuvačom, pretože všetky mohutné biele psy pri ovciach sú u nás považované za čuvača. Rozdiely medzi týmito plemenami vidí iba skúsenejší chovateľ. Medzi ďalšie obľúbené plemená patrí kaukazský ovčiak (21%) a stredoázijský pastiersky pes (17%). Z prieskumu vyplynulo, že iné plemená, ako napr. anatólsky ovčiak, akbašský pes a šarplaninec nie sú u nás veľmi známe. Na farmách sa vyskytujú krížence pastierskych strážnych psov, ako aj iné plemená, ktoré sa neradia medzi PSP. Až 54% chovateľov oviec uviedlo, že držia iné plemená, medzi ktoré pravdepodobne zaradili aj tzv. „zavraciaky“, napr. border-skú kóliu, puliho alebo šetlandského ovčiaka.

Pri používaní pastierskych strážnych psov sa majitelia stretávajú s rôznymi obmedzeniami (Obr. 5). Až 52% opýtaných má obavu z útoku psov na ľudí. Táto obava má viacero dôvodov. Ľudia zabudli ako správne vychovávať PSP, tieto sú držané na reťazoch, čo u nich vyvoláva agresivitu. Pes, ktorý od mala sprevádza ovce na voľno, v dospelosti ich stráži voči akémukoľvek votrelcovi, či je to šelma, cudzí pes alebo človek. Pes nevie rozlíšiť či je cudzí človek pohybujúci sa okolo stáda zloděj alebo turista. Ochraňuje stádo brechotom, čoho sa mnohí boja a sťažujú sa na agresívne správanie psov pri ovciach. Pritom stačí, aby sa ľudia stádu sprevádzaného voľne pustenými psami vyhli alebo prejavili pokojné správanie tým, že v dostatočnej vzdialenosti zastanú, bez gestikulácie a hystérie. Keď psy nevnímajú ľudí ako nebezpečenstvo, prestanú si ich všimáť a vrátia sa ku stádu.

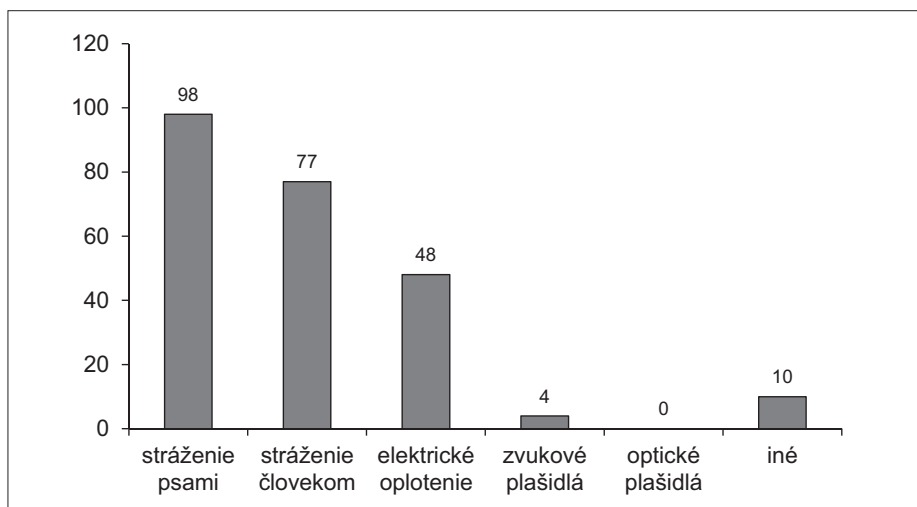
Psy vychovávané od mala s ovcami nemajú prejavy agresivity voči nim. Túto skutočnosť si mnohí majitelia psov neuvedomujú, preto v prieskume až 17% z nich uviedlo, že sa obávajú útoku psov na ovce. Následkom je izolácia šteňaťa od oviec. Tým sa mu zabráni možnosť naviazania sa na ovce, čo je proces odborne nazývaný „imprinting“ (vpečatenie) a trvá do 15 týždňa života psa. Ak pes počas tohto obdobia a neskôr nie je vedno s ovcami, nevytvorí sa medzi nimi pevný vzťah. Šteňa stratí záujem o ovce a bude sa potulovať všade, len nie v okolí stáda. Psy nedostatočne naviazané na stádo ho neskôr v dospelosti nedokážu efektívne chrániť. Problémy vznikajú niekedy pri mladých

psoch, ktoré sú príliš hravé a naháňajú ovce. Preto mnohí pastieri nemajú pochopenie a radšej vylúčia také psy z pasenia, namiesto toho aby ich napomenuli, čím sa dá toto nežiaduce správanie zvrátiť. Neopodstatnený je aj strach z prítomnosti psa pri kotení oviec. Vtedy sú psy oddelené od kotných oviec, pričom správne vychovaný pastiersky pes s dobrými vlohami neublíži novonarodeným jahnencom. Vysoké náklady na chov bol jeden z ďalších obmedzujúcich dôvodov pre chov PSP, ktorý uviedlo 23% respondentov. Na tejto skutočnosti je zarážajúce to, že napriek vysokým nákladom pastieri psy chovajú, ale ich používajú nesprávnym spôsobom, pretože ich uväzujú na reťaz. Osobitné obmedzenie je poľovníctvo. S týmto problémom sa stretáva až 33% opýtaných. Naša súčasná legislatíva je rozporuplná v tom, že zákon o ochrane prírody a krajiny uvádza voľne pusteného PSP ako spôsob ochrany stád, ale zákon o poľovníctve túto skutočnosť nerespektuje, pretože podľa neho sa pes v poľovnom revíri nesmie vzdialiť od svojho majiteľa ďalej ako 50 m. Vďaka tomu pastieri niekedy nachádzajú svoje psy zastrelené, čo významne ohrozuje

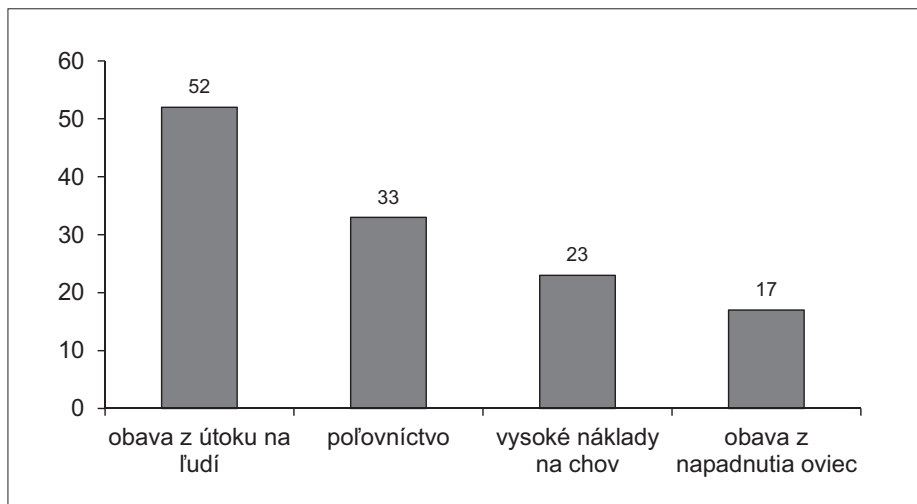
tradičný spôsob ochrany stád.

Úspešné chránenie stád hospodárskych zvierat pomocou psov je z veľkej časti ovplyvnené povahou samotného psa, ale rovnako aj jeho výchovou a spôsobom držania na farme. Prieskum ukázal, že 64% farmárov drží psov cez deň uviazaných a 36% má psy cez deň voľne pustené. Percento držaných psov na reťazi je vysoké, ale neodráža skutočný stav. V prieskume farmári pravdepodobne uvádzali ako voľne pustené psy tiež zavraciaky, ktoré chodia na pašu oveľa častejšie ako PSP. Napriek tomu, že percento farmárov, ktorí púšťajú psy v noci na voľno sa v porovnaní s dňom zvýšilo z 36% na 47%, je to stále málo. Zostáva skutočnosťou, že na vyše polovici fariem (53%) sú v noci psy zatvorené alebo uviazané na reťaz. Dôvodom držania psov na reťazi je už spomínaný strach z napadnutia cudzích ľudí, oviec, odtúľania sa psov do okolitých dedín a nepochopenie správnej výchovy PSP. Uväzovanie psov ničí ich psychické zdravie, vedie k tomu, že sú nevyrovnaní, agresívni a nemajú možnosť získať skúsenosti so šelmami potrebné pre efektívnu ochranu stád. □

Obr. 4: Percentuálne zastúpenie ovčích fariem, ktoré uviedli jednotlivé typy ochrany používané proti predátorom.

Obr. 5: Percentuálne zastúpenie fariem, ktoré uviedli jednotlivé obmedzenia pri chove pastierskych strážnych psov

Prínos syrárskych súťaží na kvalitu našich syrov

Možno sa to mnohým terajším výrobcom syrov a odborníkom nepozdáva a považujú súťaže v kvalite výrobkov za zbytočný prepych, za niečo, čo nemôže byť objektívne a je to iba strata času a peňazí, napriek tomu tieto súťaže v zahraničí i u nás pokračujú a mnohí to podporujú a vítajú takéto hodnotenia kvality svojich výrobkov. Veď slovenskí syrári sa v minulosti zúčastnili mnohých súťaží a to boli minimálne 1 – 2 krát ročne v rámci aktivít Slovenského mliekarenského zväzu, alebo na akciách Výskumného ústavu mliekarenského v Žiline, alebo na akciách Cechu syrárov v Liptovskom Mikuláši, ale aj na súťažiach v zahraničí a to v Českej republike – Praha „Prohlídka sýru“, Festival tradičných syrov v Mikulove a najpopulárnejšie boli syrárske olympiády „Käsiade“ v Rakúskych Alpách, kde sa slovenské syry umiestňovali na popredných miestach a slovenské syry uspeli aj vo svetovom merítku napr. v Anglii, kde získali popredné miesta.

Ing. Karol Herian CSc.,
Žilina

V posledných rokoch však akoby sa slovenskí syrári nedokázali doma dostatočne zviditeľniť a súťaže i hodnotenia kvality robili najmä spracovatelia ovčieho a kozieho mlieka. Už vyše 15 ročnú tradíciu majú syrárske súťaže na Ovčiariských dňoch v Pribyline, taktiež na Ovenáliach vo Východnej, ale aj na regionálnych súťažiach v Turčianskych Kľačanoch, v Klenovci na Rontovke, na Syrárskom jarmoku v Novoti, na Kozom vršku, na rôznych ovčiariských podujatiach ako je „Bačova cesta“ po viacerých salašoch, „Salaše v mesle“ v Považskej Bystrici, „Na salaši pri gulášii“ v Pružine, na oslavách ukončenia salašníckej sezóny na Demetra, na Memoriáli Egona Gyarmathyho v Nitre, atď. Na týchto syrárskych

slávnostiach a súťažiach sa zúčastnilo niekoľko tisíc ľudí a vždy to bolo spojené propagáciou mliečnych výrobkov, s ich predajom, s ochutnávkami a tiež s propagovaním ľudových tradícií, folklóru a dobrej zábavy.

Bola tá námaha s usporiadaním súťaží zbytočná? Určite nie a možno smelo konštatovať, že práve takéto súťaže pomáhajú zlepšovať kvalitu a aj inováciu pri výrobe syrov. Určite môže byť veľa pripomienok, kritiky a znevažovania snahy o dobrú vec, no vždy tam treba hľadať to pozitívne. Všetky súťaže v čomkoľvek sú výsledkom poctivej práce, ale aj momentálneho šťastia. S tým treba vždy počítať a treba sa nebáť i prehrávať. Tak je to aj v športe. Vždy je veľmi dôležité sa zúčastniť a nebáť sa porovnania svojich výrobkov s konkurenciou.

V poslednom čase (september 2015) sa

uskutočnila na Valaskom festivale v Liptovskom Hrádku zaujímavá súťaž zrejúcich slovenských syrov, ktorú zorganizovalo mesto Liptovský Hrádok a Ovčiarске múzeum pod vedením PhDr. Ivety Zuskinovej a za pomoci bývalého riaditeľa VUM v Žiline Ing. Karola Heriana a Ing. Jána Keresteša. Rozhodlo sa, že sa bude súťažiť iba v kategórii zrejúci syrov. Všetky v minulosti prevládala práve na našom území výroba zrejúcich syrov, ktoré boli známe po celej Európe ako napr. pôvodná tvrdá Bryndza, Karpatský syr, Topolanský syr, Klenovecký syrec a pod. Cieľom súťaže bolo vyhodnotiť súčasnú kvalitu našich zrejúcich syrov a pripomenúť si naše tradície i príchod Kráľa Mateja Korvina medzi valachov. Vždy bolo veľmi zaujímavé, keď sa takéto súťaže robili za prítomnosti verejnosti a boli spojené s ľudovými slávnosťami.

Súťažné syry anonymne hodnotila komisia zložená z odborníkov a výrobcov, ktorí boli oboznámení s charakteristikou jednotlivých druhov syra. Zároveň všetky syry nezávisle hodnotili prítomní výrobcovia a vybrali hostia podľa vopred stanovených kritérií, pričom sa hodnotil vzhľad a konzistencia syrov a chuť a vôňa syrov. Syry sa hodnotili v troch kategóriách a to syry vyrobené z kravského mlieka, potom syry vyrobené z ovčieho mlieka a kozie syry. Je potešiteľné, že do súťaže sa prihlásili mnohí výrobcovia syrov z veľkých i malých syrární: Levické mliekarene, Milk Agro Sabinov, Syrárne Havran Senica, Tatranská mliekareň Kežmarok, Jozef Hladlovský Slovenská Lupča, Farma Fauna Veľké Úľany, Gazdovský dvor Turčianske Kľačany, Brysyrť Tisovec, Farma pod čerešňou Rodina Besson Pliešovce a PD Východná. Sú to výrobcovia, kde sa syry robia vo veľkom množstve ale aj malí výrobcovia, ktorí začínajú vyrábať širšiu paletu kravských, ale aj ovčích a kozích syrov. Aj na tejto súťaži sa prezentovala celá rada našich výborných syrov tradičných a aj nových druhov. Medzi vynikajúce syry z kravského mlieka možno zaradiť polotvrdé syry dlhorejúce ako bol napr. Hladlovský syr, Zrejúce syry v červenom víne, Volovec, Niva i Encian – plesňové syry, ale i salámové syry. Z ovčích a kozích syrov najlepšie boli hodnotené nové druhy syrov a to Ovčí Klenovecký syrec, syr Horal a ovčie i kozie zrejúce pastierske syry. Titul Kráľovský syr získal syr vyrobený z kravského mlieka Hladlovec zo Slov. Lupči, syr vyrobený z ovčieho mlieka Klenovecký syrec z Brysyrť Tisovec a syr z kozieho mlieka – Pastierský syr z Gazdovského dvora v Turčianskych Kľačanoch. Syry na 1. mieste dostali od mesta Liptovský Hrádok titul Kráľovský syr, syry na 2. a 3. mieste do-

stali titul Zemianské syry a syry na 4., 5., a 6. mieste dostali titul Valaské syry.

Pri všetkých súťažiach je potrebné si uvedomiť, že žiadne hodnotenie nie je dokonalé a možno mať veľa pripomienok ku kritériam, ku komisii a pod, no vždy nám to dáva obraz o súčasnej kvalite syrov a trend inovácie a výroby syrov. Veľkým prínosom poslednej spomínanej súťaže bolo, že prítomní výrobcovia sa sami mohli presvedčiť o kvalite konkurenčných výrobkoch a že sa živo zaujímali aj ako sa dá kvalita syrov zlepšiť.

Z výsledkov hodnotenia na poslednej súťaži možno konštatovať, že kvalita našich syrov bola pomerne vyrovnaná a rozdiely v kvalite boli nepatrné. Priemyselne vyrobené syry boli výborne balené a označené, avšak prevažne veľmi mladé a chuťovo boli menej výrazné. Je to pochopiteľné z pohľadu maloobchodného balenia a porciovania, kde sú práve takéto mladšie syry lepšie, ale skúsený konzument už v súčasnosti oceňuje aj dobrú typickú chuť jednotlivých druhov syrov. Dobré syry by mali mať menej gumovitú konzistenciu a nemali by sa ani drobiť. Ich chuť by mala byť výrazne lahodná, syrovo – kyslomliečna a typická pre každý druh syra zvlášť. Samozrejme je veľký predpoklad, že keby sa tieto syry ako napr. eidamské syry, alebo plesňové syry nechali dobre vyzrieť, ich kvalita by bola podstatne lepšia. Celkovo však mliekarenské a syrárske závody vyrábajúce vo veľkom množstve sú vlastne hlavnými zásobovateľmi syrov v našej obchodnej sieti a bolo by potrebné sa tejto problematike viac venovať.

Svojimi senzorickými vlastnosťami a to zvlášť výraznou syrovou chuťou sa presadili drobní výrobcovia kravských a hlavne ovčích syrov. Všetky práve títo malovýrobcovia môžu lepšie experimentovať a nechať dlhšie zrieť syry ako pri veľkovýrobe. Tieto malé, dlho zrejúce syry sa už v malom vyrábajú aj bez pasterizácie mlieka s prídavkom vlastných kyslomliečnych kultúr a syry tak získavajú výraznejšiu dobrú chuť. Tieto syry sú potom aj

drahšie a skonzumuje sa ich pomerne veľmi málo. Treba však pripomenúť, že kvalita drobných malovýrobcov sa za posledné roky podstatne zlepšila a je to aj vďaka pravidelným školeniam a mnohým súťažiam, kde sa stále hodnotí kvalita a stále sa niečo zlepšuje.

Naši syrári by sa mali naučiť syry prezentovať a vychutnávať tak, akoto robia a pri prezentáciách naši vinárski výrobcovia. Oni vedia o každom víne veľa rozprávať a hlavne vyzdvihovať jeho prednosti. Väčšina spotrebiteľov si v súčasnosti vyberá syry podľa jemnej, lahodnej chuti a mnohí už vyhľadávajú aj trochu pikantnejšie, vyzretejšie syry. Syry však môžu ponúknuť podstatne viac a môžu nám zamestnať všetky naše zmysly. Popri vonkajšiemu vzhľadu syra – tvaru, povrchu, spôsobu ošetrovania, prípadnej plesne, alebo mazu na povrchu – je dôležitá aj konzistencia syra a jeho vôňa a chuť. Na labužnícke vychutnanie si skutočne dobrého syra je potrebné, aby syr bol správne vyzretý. U mäkkších syrov až polotuhých a tiež u tvrdších syrov, bez ohľadu či je syr krehký, lomivý, alebo elastický – konzistencia syra v ústach musí byť taká, aby syr v ústach pri prežúvaní bol dobre rozpustný. Syr pri rozhrýzení nesmie mať „pilinovitú“ prípadne zrnitú, alebo gumovitú štruktúru. Inak je takýto syr ešte nevyzretý a treba si ho nechať dlhšie dozrievať.

Najdôležitejšou vlastnosťou každého syra je práve jeho vôňa a chuť. Syr totiž má mať aj prirodzenú syrársku vôňu, a to od jemnej sviežej a kyslomliečnej až po jemné odtiene pikantnej vône v závislosti od druhu syra. Táto aróma môže byť mandľová, ovocná, korenistá a dokonca až ostrá, štiplavá a zapáchajúca. V podstate sa ale u syrov rozoznávajú štyri základné druhy vône a to : svieža až kyslá, smotanová až nažltklá, mierne ostrá až páľivo ostrá a príjemne voňajúca až zapáchajúca.

Vôňa syrov však závisí aj od druhu použitého mlieka (kravské, ovčie, kozie), od druhu mliečnych kultúr, potom tiež od spôsobu

zrenia (s použitou mazovou kultúrou, alebo s plesňou) a najmä od doby a teploty zrenia syrov. Veľa syrov zrejcích v obale môže mať zatuchlú vôňu. Tvrdé syry majú vôňu sladko-horkastú, syry s mazovou kultúrou majú mať jemno amoniakovú arómu, u syrov s bielou plesňou je potrebné cítiť vôňu šampiňónov, atď. Znalci syra dokážu už podľa vône určiť aj správnu chuť syra.

Chuť syra sa dá pomerne jednoducho zistiť, lebo naše chuťové bunky sú pomerne slabo vyvinuté a chuť potom dotvára vlastná aróma syra. V podstate sa v chuti rozlišujú zas štyri základné druhy a to : sladká, kyslá, horká a slaná. Ostatné príchute – korenisté, pikantné a pod pochádzajú z vnímania arómy syra. Preto pri degustovaní syra je potrebné syr nezjesť hneď, ale najskôr si ho dobre privoňať a potom pomaly a dobre požuť. Samotný chuťový zážitok zabezpečujú z veľkej časti molekuly voní (plynov), ktoré sa uvoľňujú pri rozpúšťaní syra v ústach. Pri degustácii syrov si však treba uvedomiť, že syr je vlastne „prírodný výrobok“ a mení sa s časom a s teplotou úchovy. Syr pred každou degustáciou a podávaním je potrebné preto nechať aspoň 1 hodinu pri izbovej teplote a najlepšie zakrytý.

Z doterajších skúseností vyplýva, že súťaž v kvalite syrov a prípadné školenia o možnosti zlepšovania kvality nie sú zbytočné. Je to vždy dobrá príležitosť na propagáciu syrov, na nadviazanie nových kontaktov a na získanie nových námetov, ale aj poučenie. Výsledky súťaže treba brať vždy športovo a dôležité je nie iba zvíťaziť, ale nebať sa prísť a zúčastniť sa hodnotenia. Slovenské syrárstvo má bohatú skúsenosť na domáciach i medzinárodných súťažiach, kde sme pri väčšej pozornosti a trpezlivej príprave dokázali sa umiestniť na popredných miestach. Pevne veríme, že aj pravidelné súťaže nám môžu iba pomôcť udržať a zlepšovať kvalitu syrov, ale aj získavať nové podnety na zlepšenie výroby a preto je potrebné ich robiť. □

Vyhodnotenie nákupných trhov plemenných baranov a capov za rok 2015

Ing. Július Šutý,

ZCHOK

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo zorganizoval v roku 2015 sedem nákupných trhov na plemenné barany. Tri nákupné trhy sa konali na tržnici PD Liptovské Revúce, po jednom nákupnom trhu sa konali na tržniciach NPPC VÚŽV ÚH Trenčianska Teplá, Agrofarma Pleš, SHR Martina Angelovičová

vá - Farma Kamenica a AT Tatry Spišská Belá. „Najmladšia“ tržnica na PD Liptovské Revúce úspešne zvládla, namiesto plánovaných dvoch, tri nákupné trhy. Všetky tržnice boli veľmi dobre pripravené. Chcem touto cestou poďakovať všetkým majiteľom tržníc za obetavosť a zodpovedný prístup k usporiadaniu nákupných trhov. Na to musí byť aj cit a záujem ľudí. Dospel som k názoru, že ešte našťastie, aj keď ekonomická stránka je dôležitá, nie je všetko

„o rýchlom zisku“.

Napriek mierne nižšej produkcii plemenných baranov v porovnaní s minulým rokom, výrazne sa zvýšila kvalita a hlavne dopyt po našich plemenných baranoch. Možno sa na mňa urazia niektorí chovatelia z východného Slovenska, ktorí nám nahlásili nepredané barany našich národných plemien cigája a zošľachtená valaška a chcú rezignovať. Paradoxom je, že oficiálne v tomto roku evidujeme nedosta-

Vyhodnotenie nákupných trhov na plemenných baranov v roku 2015 podľa plemien.

Plemeno	Počet prihlásených baranov	Počet predvedených baranov	Počet baranov zaradených do triedy					Počet vyradených baranov	Počet zaradených do plemenitby
			ER	EA	EB	I	II		
askánske merino	1	1	0	1	0	0	0	0	1
berrichone du cher	20	12	3	6	2	1	0	0	12
cigája	243	238	83	115	30	1	0	9	229
charollaise	30	30	0	7	18	4	0	1	29
ile de france	57	52	13	22	15	1	0	1	51
lacaune	268	245	90	94	44	5	1	11	234
merino	7	7	3	3	1	0	0	0	7
nemecká čiernohlavá	7	7	0	3	3	0	0	1	6
oxford down	5	5	2	1	2	0	0	0	5
quessantská ovca	3	3	3	0	0	0	0	0	3
romney marsh	7	6	3	2	1	0	0	0	6
slovenská dojná ovca	198	192	75	94	19	1	0	3	189
suffolk	59	55	13	20	15	5	0	2	53
valaška	5	5	3	2	0	0	0	0	5
východofrízske	14	14	12	1	0	1	0	0	14
zošľachtená valaška	216	203	64	100	36	0	0	3	200
Celkom za čistokrv.plemená	1140	1075	367	471	186	19	1	31	1044
Plemeno	Počet prihlásených baranov	Počet predvedených baranov	Počet baranov zaradených do triedy					Počet vyradených baranov	Počet zaradených do plemenitby
			ER	EA	EB	I	II		
C x LC	15	14	1	6	7	0	0	0	14
LC x C	1	1	0	0	0	1	0	0	1
LC x ZV	16	16	11	5	0	0	0	0	16
Celkom za krížence	32	31	12	11	7	1	0	0	31

Vyhodnotenie nákupných trhov na plemenných capov v roku 2015.

Miesto nákupného trhu	Dátum konania NT	Prihlásené [ks]	Predvedené [ks]	Zaradené do výsledných tried					Vyradené [ks]	Zaradené do plemenitby
				ER	EA	EB	I	II		
Kozia Farma DORINKA	19.03.2015	1	1	0	1	0	0	0	0	1
Výstavisko AX, Nitra	21.08.2015	18	17	14	1	0	0	0	2	15
Kozia Farma Kozinka	28.09.2015	3	2	1	1	0	0	0	0	2
Záborské	28.10.2015	2	2	0	2	0	0	0	0	2
celkom		24	22	15	5	0	0	0	2	20

Vyhodnotenie nákupných trhov na plemenných capov v roku 2015 podľa plemien.

Plemeno	Prihlásené [ks]	Predvedené [ks]	Zaradené do výsledných tried					Vyradené [ks]	Zaradené do plemenitby
			ER	EA	EB	I	II		
anglonubijská koza	4	3	3	0	0	0	0	0	3
biela koza krátkosrstá	17	17	10	5	0	0	0	2	15
hnedá koza krátkosrstá	3	2	2	0	0	0	0	0	2
celkom	24	22	15	5	0	0	0	2	20

Šampión NT V L. Revúcach-Oviny s.r.o.

Šampión NT v L. Revúcach-RD Oščadnica- neskôr získal titul Šampióna výstavy na Agrokomplexe.

tok našich plemenných baranov. Dovolím si pripomenúť, že už niekoľko rokov Zväz odporúča „miešať krv“. To znamená neponúkať barany na trhu regionálne presýtenom, ale prihlásiť sa na neznámy trh, t.j. v skratke „stred a západ na východ“ a „východ na „stred a západ“. Verím, že to určite prinesie efekt genetický aj ekonomický. Ako sa ľudovo hovorí „kto sa bojí, nesmie do lesa“ a „raz treba vyskúšať všetko“. Podrobnejšie informácie o výsledkoch nákupných trhov plemenných baranov si môžete prečítať v priložených tabuľkách.

Nákupné trhy na plemenných capkov bývali vo väčšine prípadov dlhodobou v kompetencii

Slovenského Zväzu chovateľov Bratislava (ďalej len „SZCH“). Úmyselne som použil „bývali“, nie je mi to jasné. V tomto roku Odborná komisia pre ovce a kozy pri SZCH oznámila Výberovej komisii pre chov oviec a kôz pri MPRV SR a Zväzu termín nákupného trhu na plemenné capky len jeden, dňa 21.8.2015 v Nitre. Historicky sa konali vždy tri nákupné na plemenných capkov. Po úspešnom konaní nákupného trhu v Nitre sme, ako šľachtitelia Zväzu, zostali nemilo prekvapení, keď sa nás chovatelia plemenných capkov (z radov SZCH) pýtali, kedy bude ďalší trh. Údajne neboli informovaní z pozície „Odbornej komisie pri

SZCH“. Paradoxne, v tomto roku (na rozdiel od predchádzajúcich rokov), sme zaznamenali výrazný nedostatok plemenných capkov na trhu. Vzhľadom na vzniknutú situáciu vedenie ZCHOK po kontakte s Výberovou komisiou pre chov oviec a kôz pri MPRV SR a vedením SZCH Bratislava riešilo problém dohodnotením capkov v chovoch. Tento systém hodnotenia ale odoberá potencionálnym kupcom plemenných capov právo na porovnanie a výber. Pre budúci rok bude potrebné nájsť s vedením SZCH racionálne riešenie. Podrobnosti o výsledkoch hodnotenia capkov nájdete v priložených tabuľkách. □

Šampión NT v Kamenici-Agrodružstvo Bystré.

Šampión NT V Pleši- Keľo a synovia s.r.o.

Šampión NT v T. Tepléj-NPPC Nitra.

Plán nákupných trhov plemenných baranov v roku 2016

Dátum konania	Miesto konania nákupného trhu	Prihlásené plemená
7.5.2016	SS – GROUPE, s.r.o., Rapovce - Pleš, okres Lučenec T 20799 *	M, AM, IF, BE, SF, CH, RM, LC, syntetická populácia SDO
11.5.2016	NPPC VÚŽV, ÚH Trenčianska Teplá, okres Trenčín T 40428 *	ZV, C, LC, syntetická populácia SDO
15.6.2016	PD Liptovské Revúce T 31255 *	C, NC, LC, syntetická populácia SDO
17.6.2016	M. Angelovičová - SHR, Lipany, farma Kamenica, okres Sabinov T 10818 *	C, VF, SF, NC, syntetická populácia SDO
22.6.2016	AT-Tatry spol. s.r.o., Spišská Belá-Podhorany, okres Kežmarok T 10649 *	ZV, V, syntetická populácia SDO
29.6.2016	PD Liptovské Revúce T 31255 *	ZV, V, CH, syntetická populácia SDO
10.8.2016	PD Liptovské Revúce T 31255 *	LC, VF do 1 roku veku

* číslo tržnice v CEHZ

Producenti plemenných capov ako ich ešte nepoznáte

Rok 2015 nebol pre záujemcov o plemenných capov príliš lichotivý. Poniektorým z nich zostal v rukách len čierny Peter. Dopyt prevyšoval ponuku, a tak sa stalo to, s čím ráta len málokto. Po ozname na domovskej stránke Zväzu chovateľov oviec a kôz (ZCHOK) z konca októbra sme sa rozhodli nenechať túto záležitosť nepovšimnutú. Tohto roku sa zväzu podarilo zaznamenať nedostatok plemenných capkov. Preto sa jeho predstavitelia snažia od prvej chvíle predísť tomuto problému, aby sa do budúcnosti nezopakovalo. Oslovili chovateľov produkujúcich plemenných capov a dohodli sa, že záujemcovia o tento druh zvierat si môžu objednať plemenných capkov v dostatočnom časovom predstihu.

Patrik Hrebeňár,
študent žurnalistiky, Ľubica

V nasledujúcom príspevku vám priblížime život producentov týchto capkov, pozitíva i negatíva ich chovu a čím by oni chceli prispieť k zlepšeniu poľnohospodárstva na Slovensku. Položili sme im štyri otázky o ich chove a vízií do budúcnosti. Tu sú ich odpovede:

Ing. Miroslav Medek, Farma Jašov Vrch, Klokoč

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Koza je veľmi inteligentne zviera a navyše produkuje mlieko, ktoré sa dá zužitkovať na mimoriadne „zdraviu“ prospešné produkty a výrobky. Chov kôz a oviec patrí neoddeliteľne k životu na slovenskom vidieku, a zároveň je veľmi dôležitou zložkou pri formovaní a udržiavaní rázu krajiny.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Slabé stránky : nedostatok času, keďže popri tom pracujem a malé ustajňovacie priestory, limitujúce veľkosť stáda.

Silné stránky : kvalitné zvieratá ako základ genetického materiálu pre šľachtiteľský chov, veľmi dobré zázemie a vhodné podmienky pre chov.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Podpora štátu na chov kôz a to aj pre malých chovateľov, ktorí robia chov pre vlastnú potrebu – aj títo ľudia tak prispievajú k udržiavaniu krajiny hlavne nevyužitých trávnych plôch a pasienkov. U šľachtiteľských chovov by mala byť samozrejماً podpora/dotácia na odchovného plemenného capka.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Myslím si, že určite by pomohlo zníženie byrokracie vyžadovanej tak zo strany štátneho aparátu, ako aj zo strany veterinárnej kontroly a ďalších zainteresovaných strán a inštitúcií.

Judita Kollárová, Združenie agropodnikateľov družstvo, Gazdovský dvor Branovo, Dvory nad Žitavou

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich

chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Pre chov kôz sme sa rozhodli preto, lebo chceme ľuďom ponúkať najzdravšie mlieko ktoré môžu piť. Pretože kozie mlieko je zo všetkých mliek najzdravšie. Ďalej máme šľachtiteľský chov kôz, ktorá je najvyššia forma plemenitby. Odchovávame plemenné samice a samcov na ďalší chov.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Našou devízou je, že chováme hneďú krátkosrstú (alpínsku) kozu, ktorá má vysokú dojivosť oproti iným druhom.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Propagácia kozieho mlieka a výrobkov, ich kladný vplyv na rôzne choroby oproti iným mliekam. My pomáhame neustálou propagáciou, predajom kozieho mlieka a ich výrobkov.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Dávať poľnohospodárom viac možností uplatňovať sa na domácom trhu, podporovať ich i malovýrobcov, oproti dovozu z veľkých reťazcov.

Ing. Milan Petrovič, IstroAgra s.r.o., Gbelce

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Po privatizácii štátneho majetku v roku 1989 a strate práce na pozícii zootechnika som sa rozhodol o tri roky neskôr kúpiť si dve kozičky, keďže chovateľstvo bola profesia a stále je aj moja záľuba. Chovám kamerunské kozičky, ktoré ma zaujali v detstve po návšteve ZOO. Mlieko začala vykupovať neďaleká mliekareň, čo bolo hlavným dôvodom k začatiu podnikania.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Nesnažím sa s niekým porovnávať. Zvieratá chovám ako najlepšie viem a preto lebo ma to baví.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Čo sa týka zvýšenia počtu chovaných kôz, najviac by pomohli regionálne združenia, ktoré by spracovávali a predávali výrobky z kozieho mlieka. Kvalite chovaných zvierat by zas pomohol nový zákon o šľachtení a zmena systému výberu a hodnotenia zvierat.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Potrebná by bola zmena od základov.

Anna Molčanová, Hrnčiariska Ves

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Pre chov kôz som sa rozhodla v čase, keď som dovŕšila dôchodcovský vek. Požiadala som o členstvo v SZCH a po preštudovaní odbornej literatúry o chove kôz, som sa rozhodla pre chov kôz. Zaujala ma hlavne výživová hodnota mlieka /ako sú napr. ľahké tuky a bohatý zdroj minerálnych látok. Tiež pozoruhodný účinok na zdravie človeka, ktorý sa spomína už v období pred našim letopočtom.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu? Keďže môj chov pozostáva z jednej VDJ - 7 ks kôz plus jeden plemenník, môžem sa každej kozičke venovať individuálne, a pokryť tak všetky požiadavky na chov. Aktuálne sústreďujem svoju pozornosť v chove na kvalitatívne ukazovatele, ako je napr. výťažnosť mlieka a jeho kvalitatívne zloženie, množstvo bielkovín, tukov a glycidov, tiež so zreteľom na exteriér zvierat.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Veľmi by pomohla chovateľom vytvorená databáza plemenných capov a ich líníe, ktorá by bola sprístupnená na stránkach SZCH resp. SZCH oviec a kôz na Slovensku.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Nie som SHR, preto sa k štvrtej otázke nebudem vyjadrovať.

Ing. Daniela Struckelová, CSc., Zemplínska Teplica

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Chovať zvieratá je moje hobby. Kozy chovám pre ich špecifickú povahu. V začiatkoch som strávila všetok voľný čas medzi nimi ich pozorovaním. Ich správanie, dodržiavanie hierarchie v stáde a nekonečné sebavedomie ma úplne opantali. Každoročný boj o moju úžitkovú záhradu a ich vynaliezavosť v prekonávaní zábran spestrovali naše spolužitie. Pretože moje zvieratá sú moji partneri. Samozrejme, chovám ich aj pre zdravšie mlieko a vlastné výrobky z neho.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Keďže som majiteľ zvierat a nie zamestnanec, prístup a starostlivosť sú veľmi osobné. Veľmi presne vnímam odchýlky v správaní a prípadné ochorenie. Slabá stránka môjho chovu je v nedostatku pastevnej plochy a fakt, že sa starám o všetko sama.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Veľmi chýba zapojenie detí do starostlivosti

o zvieratá, keďže ich rodičia k tomu nechovajú. My sme mali chovateľské krúžky i v škole a návyky sa tvorili aj tam. Postavenie chovu kôz by jednoznačne zlepšila osвета a informovanosť o tom, že koza je veľmi hodnotné zviera. Ja osobne pomáham chovateľom v mojom okolí tým, že sa zúčastňujem školení a získané vedomosti veľmi rada odovzdávam ďalej.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Spoločnosť si musí uvedomiť, že poľnohospodárstvo je výživa ľudí a zamestnanosť. Ak by systém podporil výdatne domáce poľnohospodárstvo, nemuseli by sme dovážať tretotriedne potraviny zo zahraničia. Chovu kôz i poľnohospodárstvu by pomohla úcta a ohodnotenie.

Ing. Jozef Kováč, Žarnovica

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Pre chov kôz sme sa rozhodli pre zdravotné problémy detí - alergie na kravské mlieko. Po problémoch s odberateľmi mlieka sme neskôr chov zredukovali na 2-3 kozy a začali sme chovať aj VF ovce. Kozy chováme pre vlastnú spotrebu a odchovávame plemenný materiál - capov, kozičky.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Silné stránky- dobrý genetický materiál, vieme odchovávať pekné zvieratá a dosiahnuť výbornú úžitkovosť

Slabé stránky - problém s predajom kozieho mlieka a výrobkov.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Zapálení ľudia schopní a ochotní v regiónoch vysvetľovať a pomáhať chovateľom s chovom, hlavne začiatovníkom. Prípadne regionálne mliekare, ktoré by skupovali mlieko a distribuovali výrobky.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Celú legislatívu a systém podpôr - adresnejšie, jednoduchšie a zrozumiteľnejšie podmienky zamerané na malých poľnohospodárov. Ochrana pred štátnou byrokraciou.

Katarína Čekanová, Sabinov

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

V roku 1984 v jednej televíznej relácii istý pán docent povedal: „Kozie mlieko blahodárne pôsobí na vývoj srdiečka dieťaťa a vynahradí aj materské mlieko.“ Keďže moja ročná dcéra mala srdcový šelest, hneď som sa rozhodla na druhý deň, že kúpim dojnú kozu, aby som pre svoju dcéru mala každý deň svieže mlieko. Starostlivosť o toto zviera ma tak nadchla, že som jej vytvorila také podmienky, aby sa jej dарило, čo najlepšie. Oslovili ma ľudia, ktorí mali

záujem o mlieko a postupne som chov rozšírila na 7 kôz. To už som prešla na vyšší level šľachtiteľského chovu, ktorý pretrváva už 30 rokov.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Silné stránky - nekonečná láska k týmto zvieratám. Venujem im všetok svoj voľný čas. Prezentujem sa s nimi na každej pozvanej výstave a nákupných trhoch s podporou mojich dobrých známych, ľudí ktorí poznajú môj chov a sú mi nápomocní.

Slabá stránka - som samoživiteľkou svojho chovu.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Naša spoločnosť na Slovensku by sa mala viac zaoberať drobnochovateľmi a malými farmármi, lebo všetku podporu zoberú iba veľké spoločnosti. Vhodné by bolo zredukovať byrokráciu pre malých farmárov.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Nastaviť iný systém podpory štátu pre drobnochovateľov. Napríklad jednorazovou ročnou podporou s menšou byrokraciou pre zachovanie chodu farmy a prežitia.

Ing. Alexander Čerevka, Kozia farma Dorinka, Gôtovany

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Kúpou prvej úžitkovej kozy sme si chov zvieratá tohto druhu vyskúšali. Hlavný dôvod bol ten, že sa manželke po pôrode prestalo dostatočne tvoriť materské mlieko, a tak bol nákup kozy tým najlepším riešením. Pre chov kôz sme sa rozhodli najmä pre ich mliekovú a mäsovú úžitkovosť. Vďaka nim máme svoje domáce produkty pričom nás teší to, že si ich vieme sami vyrobiť. Kozie mlieko a mäso majú pre nás do budúcnosti ešte veľa ďalších možností na využitie.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

V našom chove silnou stránkou je fundovanosť a to, že vieme čo chceme a prečo to robíme. Manželka a ja sme totiž absolventmi SPU v Nitre. Výhodou je aj poloha, Liptovská kotlina je vo vhodnom prostredí na chov kôz. Posun klimatického pásma prináša zrážkové a teplotné výhody. Silnou stránkou chovu sú samotné zvieratá. Plemenný materiál (bielu krátkosrstú kozu) sme nakúpili z Čiech a postupne cez kontrolu mliekovej úžitkovosti sme získali štatút rozmnožovacieho a neskôr aj šľachtiteľského chovu. Za silnú stránku považujem aj dobrú spoluprácu so zástupcami ZCHOK na Slovensku. Naopak, slabú stránku nášho chovu vidíme najmä v zlepšení chovateľského prostredia, ktoré zvýši komfort samotných zvierat, efektívnosť kŕmenia, ošetrovania a tým zvýši samotnú úžitkovosť v chove. To si, samozrejme, vyžaduje investície, ktoré v podmienkach drobného chovu idú na úkor iných vecí.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postave-

nie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

V súčasnej klíme tvrdého trhového hospodárstva, je naozaj akýkoľvek príspevok zlepšením postavenia chovu kôz na Slovensku. Bolo by dobré do budúcnosti zachovať a podporovať podujatia, ktoré propagujú chov kôz a priblížiť ich do krajov, regiónov bližšie k chovateľom – ľuďom. Zapojiť veľkochovy kôz na Slovensku. Rovnako tak by si malo Slovensko vážiť a oceňovať prácu všetkých chovateľov, ktorí sa venujú chovu HZ. Pretože oni udržiavajú krajinu, plnia funkcie potravinovej bezpečnosti štátu – krmia národ, aby konzumoval kvalitné, zdravé potraviny. My osobne už niekoľko rokov vystavujeme naše zvieratá na celoslovenskom ovčiarskom podujatí, organizovanom ZCHOK vo Východnej – Ovenáliách. Každému záujemcovi o chov kôz sme nápomocní a chovateľom, ktorí majú od nás plemenné zvieratá robíme aj poradenský servis v rámci našich doterajších skúseností s chovom kôz.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

V prvom rade by sa tu mal zmeniť systém, alebo celý zrušiť. Súkromné vlastníctvo v poľnohospodárstve v starých štátoch EÚ má o 60 rokov dlhšiu tradíciu. Priemerný vek zástupcov chovateľov kôz je pomerne vysoký a mladých veľa nepribúda. Musia riešiť existenčné otázky ako zamestnanie, aby mali za čo splácať hypotéky a užiť rodiny. Sami musíme náš drobnochov dotovať z peňazí zo zamestnaní, ktoré nemajú nič spoločné s poľnohospodárstvom. Poľnohospodárstvo nebude nikdy ľahké. Tu nemôže ísť donekonečna len o zisky, produktivitu...Ide tu naozaj o otázku národného záujmu a určitej stratégie štátu v potravinovej sebestačnosti.

Ing. Mária Mularčíková, Záborské

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Pred vyše dvadsiatimi rokmi nám kozie mlieko zachránilo dcéru (odvtedy kozie mlieko nám i nášmu okoliu mnohokrát pomohlo). Kozy sa stali „členmi rodiny“, každá má svoje meno, poznáme ich rozmanité charaktery, nálady či chuťky. Sme im veľkými dlžníkmi.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Silné stránky : Vlastné bohaté skúsenosti, rodinný chov.

Slabé stránky : Nedostatok času, keďže hlavným zdrojom obživy je práca.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Snažíme sa všade šíriť dobré meno kôz, napravovať ich nelichotivú povesť (koza = krava chudobných, kozie mlieko smrdí a pod.). Hovorí sa, že láska ide cez žalúdok. Mnoho našich známych si kozy zamilovalo nielen pre ich úžasný výraz a šibalstvo, ale hlavne cez pohár a tanier – úžasné mlieko, jogurty, kyslomlieč-

ne výrobky, tvaroh, bryndza, rôzne typy syrov alebo ako pečená kozľacinka, kozľacina na karí či na bylinkách a mnoho, mnoho ďalších výrobkov. Určite pomôžu rôzne akcie spojené s gastro zážitkom (napr. ZCHOK organizovalo pre členov i pre širokú verejnosť akciu DEMETER v Šariš Parku). Určite, nie bez dôvodu sú pravé kozie syry vrcholom gurmánskeho zážitku la-
bučníkov.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Zjednodušenie legislatívy, týkajúcej sa nielen poľnohospodárskej činnosti, ale i daňovej, odvodovej, či sociálnej. Výraznejšia podpora malých poľnohospodárov a malých rodinných fariem (tak, ako to je v zahraničí, kde rodina pri obhospodarovaní cca 6 ha a malom chove HZ dokáže vďaka vhodnej legislatíve a cieľovým podporám slušne žiť), zjednodušený, dostupnejší a výhodnejší dotačný systém (jasne stanovené výšky priamych podpôr na VDJ/kus už pri podávaní žiadostí a ich striktné dodržiavanie počas celého dotknutého obdobia. Pomohlo by aj to, ak by mali slovenskí poľnohospodári také isté podpory a dotácie ako v západných štátoch, v rovnakej výške. Nemyslím teraz len dotácie z EÚ, ale predovšetkým tie národné, štátne podpory. Taktiež nepriame podpory – zjednodušenie a zrýchlenie procesu prideľovania nepriamych podpôr vrátane výrazného zjednodušenia verejného obstarávania, jeho sprehľadnenie a odstránenie možností manipulácií...), výrazná finančná podpora pri chove plemenníkov, vrátiť sa ku chovu obecných plemenníkov, antikorupcia, zníženie byrokracie a veľmi veľa ďalších zmien.

Ing. Štefan Hamerlík, Jablonica

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Pre radosť, krásu a úžitok. Ide o pekné a životaschopné zvieratá, hoci svojim správaním niekedy zvláštne. Chováme ich aj pre produkty a v mojom prípade i vyplnenie voľného času a aktívny pohyb v dôchodkovom veku. Okrem toho, koza je z ekonomického hľadiska najefektívnejšie zvierat, samozrejme s podmienkou uplatnenia všetkých chovateľských zásad v chove kôz.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Biela koza je slovenským národným plemenom. Môj chov je z hľadiska kvality na vysokej úrovni, tzv. šľachtiteľský chov. Zvieratá dosahujú vysokú úžitkovosť a reprodukciu. Základné stádo je tzv. materské stádo, všetky kozy sú vlastne rodina, dcéry a matky. Raz za dva roky vymením plemenného capa. Tak zabezpečím nepribuznosť. Silnou stránkou je najmä to, že za obdobie ostatných 20 rokov sa mi podarilo dochovávať stále lepšie, kvalitnejšie kozy, ktoré získavajú zväčša ocenenie ER a EA. Splnil sa mi sen a dochoval som aj niekoľkých šampiónov nákupného trhu. Capy, ktoré pokračujú v plemenitbe na iných farmách sú zdravé,

odolné, neagresívne. Zvieratá sú kŕmené najmä suchým krmivom, čím zabezpečím takmer rovnaké zloženie mlieka počas sezóny, bez výraznej arómy. V neposlednom rade silnou stránkou bolo aj to, že farma bola našou rodinnou záľubou a rôzne typy manuálnej práce. Farmu mám v strede obce a predávam produkty z dvora. Slabou stránkou je málopočetné stádo, čo je škoda. Pri väčšom počte by bolo možné viac sa venovať šľachteniu. Bolo by viac dobrých zvierat.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Na prvom mieste je starostlivosť a dohľad štátu nad chovateľmi. Nielen zavedenie legislatívy, ale aj jej „osвета.“ Aktívna forma podpory chovu najmä kôz čistokrvných, nášho národného plemena. Ďalej riešiť dotačnou politikou všetky druhy chovov s cieľom zvýšenia výroby kozieho mlieka a produktov z neho. Dotovať všetky druhy chovov, aby chovateľ mal záujem niečo na svojom chove zlepšiť musí byť nejakým pozitívne motivovaný. Pokračovať v neustálom zvyšovaní vedomostí o chovoch, prostredníctvom novín, časopisov, kurzov, seminárov. Organizovať exkurzie na našich slovenských farmách, prípadne zahraničných. Finančne zvýhodniť chovateľov v kontrole mliekovej úžitkovosti. Rozhodnou a cieľavedomou prácou plemenárskej inšpekcie, ktorí ako jediní môžu odhaliť „čiernu plemenitbu“ a usmerniť chovateľov pri riešení problému.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Tých zmien je niekoľko. Uviedol by som, však aspoň päť z nich. Ako prvé, spoločenské uznanie poľnohospodárstva. Po druhé, príjmy v poľnohospodárstve na úrovni ostatných odvetví. Ďalej, propagovať chovateľstvo všetkých druhov zvierat, začať by sa dalo v práci s mládežou. Po štvrté, ide o zlepšenie vzťahov medzi organizáciami, ktoré združujú chovateľov a vzájomnej komunikácie, pretože spoločne určite dosiahneme viac. Ako posledné by som upriamil pozornosť na pozitívnu motiváciu, pretože inak bude väčšina chovateľov chovať „len pre seba.“

Andrea Chybová, RAR real s.r.o., Myjava

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Pre chov prvých dvoch kôz som sa rozhodla kvôli mlieku pre moju vtedy 2 ročnú dcérku. Vlastne sme sa kvôli nej presťahovali z Bratislavy na kopanice, aby sme ju chránili a dopriali jej detstvo. Po roku som natrafila na nové vysoko mliečne plemeno kôz – Anglonubijskú kozu, na Slovensku to bol neznámy pojem. Priviezla som 2 kozy zo zahraničia. Bola to láska na prvý pohľad, sú úplne iné – pokojné, majestátne a milujú ľudskú spoločnosť. Okrem produkcie mlieka odchovávam na základe roz-

množovacieho a šľachtiteľského dekrétu aj čístopokrvné Anglonubijské kozliatka s rodokmeňom. Kozie mlieko je výživovo na najvyššom stupni a pomáha pri veľkom množstve ochorení, takže je aj na prvom mieste ako dôvod chovu. No a na druhom mieste je odchov mláďat.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Za silnú stránku chovu považujem vlastnú pružnosť v jednaní – ako prvá som doviezla Anglonubijské kozy na Slovensko a taktiež získala rozmnožovací a šľachtiteľský chov. Silnou stránkou sú aj kvalitné matky a plemenníci. Slabou stránkou chovu je nespoľahlivosť ľudí pri práci so zvieratami a tak som v podstate na hlavnú prácu na farme sama, takže nemôžem rozširovať chov do vyšších počtov. Mám veľmi zlé skúsenosti s pracovníkmi na farme, nedokážu sa vcítiť do potrieb zvierat a vnímať včas zmeny okolo seba.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Na zlepšenie chovu kôz na Slovensku by som v danej sezóne (máj - október) – raz do mesiaca usporiadala malú výstavu kôz a oviec, spojenú s ich predajom – aukcie a predajom výrobkov z kozieho a ovčieho mlieka a vlny, prípadne mäsa a mäsové výrobky. Také Farmárske trhy ako boli v minulosti, kde sediaci priviedli krmivo, výrobky a zvieratá na predaj. Podobné výstavy by mali byť vždy v inom kraji, aby sa mal možnosť zúčastniť každý. Na výstavách by mali byť zvieratá aj ocenené, čo pozdvihne dobrých chovateľov v očiach záujemcov. Vzhľadom na môj obmedzený pohyb z dôvodu stálej prítomnosti na farme by som mohla prispieť kvalitnými kozliatkami a jahniatkami na výstavu aj aukciu. Chce to ale poriadnu propagáciu každej akcie na sociálnych sieťach a okolitých obecných úradoch v danom kraji, aby účasť pokryla náklady. To by pomohlo chovateľom s predajom mláďat a predajom mláďat by mali šancu začať aj noví chovatelia.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Zjednodušila by som evidenciu v CEHZ pre chovateľov do 10 ks kôz alebo oviec. Stačilo by nahlasovať zmeny raz do roka – k 31.12. daného roka. Malých chovateľov, ktorí sú často ešte aj zamestnaní mimo vlastnej farmy priebežné nahlasovanie zmien zaťažuje a odrádza od registrácie chovu a často aj od chovu samotného. Tiež sa zamyslieť nad dotáciami a zvýšiť ich práve pre malých poľnohospodárov a chovateľov. Ten kto má na to aby si kúpil 100 ha pôdy, nepotrebuje tak finančnú pomoc ako farmár na prenajatých 5 ha. Dotácia mladého farmára je síce zaujímavý projekt, ale je obmedzený požadovaným vzdelaním. Chov zvierat nie je priamo závislý na vzdelaní ale na vzťahu k zvieratám. Nedá sa chovať zvieratá ak tú prácu nemilujete. Navrhovala by som na získanie dotácie mladého farmára zaviesť krátke kurzy rôzneho zamerania podľa záujmu – chov HZ, pestovanie plodín, a pod., ukončené písomnými ale aj praktickými skúškami. Nesmú ale

trvať dlhšie ako 4 víkendy, lebo to už potom mnohých odradí ako záťaž.

Volá mi často veľa chovateľov, tí ktorí majú odo mňa kozy a radia sa pri vzniknutých problémoch. ZCHOK by mohol zaviesť telefónnu alebo mailovú linku, na ktorej by sa mohli chovatelia poradiť so svojim problémom alebo vopred informovať aby problém nevznikol.

Bc. Eugen Nagy, Farma Noe, Janíky

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Istý čas som bol v Anglicku, kde som vídaval na lúkach pásť sa zaujímavé, netradičné zvieratá, anglonubijské kozy. Vtedy toto plemeno ešte na Slovensku nikto nechoval, a tak som ho nevedel ani zaradiť. Po návšteve anglickej farmy som sa rozhodol, že ich začnem chovať. Je to málo rozšírené plemeno kôz s vysokou produkciou bez typickej chuti kozieho mlieka s výbornými zložkami tuku bielkovín určené najmä na výrobu syrov a ďalších výrobkov. Na druhej strane anglonubijská koza je jedno z najnáročnejších plemien kôz na chov. Ide o inteligentné zviera charakterovo prirovnateľné k psovi, vhodnejšie najmä pre menšie chovy. Mojim cieľom je ďalšie zušľachtňovanie tohto plemena a produkcia kvalitných plemenných zvierat.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Pri chove anglonubijskej kozy sa stretávame s problémom nákupu kvalitného chovného materiálu zo zahraničia. Nakoľko je iba zopár slovenských chovov, bolo by veľmi nelogické, ak by sa najmä plemenníci striedali v rámci týchto chovov, pretože by sa zúžila genetická pestrosť. Môžem povedať, že aj keď ma to stalo veľa energie a investovania, podarilo sa mi získať plemenné kozy a tiež plemenníkov zo špičkových európskych chovov, čo sa odrážalo na potomstve či už po exteriérovej stránke alebo po stránke mliečnej úžitkovosti. Cieľom nášho chovu je produkcia exteriérovu vyrovnaných zvierat s nadštandardnými hodnotami mliečnej úžitkovosti. V tomto chceme naďalej pokračovať.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Slovenský spotrebiteľ má v podvedomí, že sú mlieko a výrobky z kozieho mlieka zdravé. Preto mu treba len dopomôcť, aby sa k nim ľahšie dostal. Spotrebiteľ, ktorý chce pre svoju rodinu to najlepšie, vyhľadáva vďaka priaznivým účinkom kozieho mlieka farmy, kde chovajú kozy. Avšak týmto farmám by prospelo viac pozornosti. Vytlačanie slovenského výrobcu na perifériu vďaka dovozu zo zahraničia má často za následok neschopnosť konkurencie našich chovateľov – výrobcov. Kvalita dovezených výrobkov je často na míle vzdialená od tých domácich. Motivácia fariem zo strany štátu a propagácia predaja by mohli podľa môjho názoru zvýšiť všeobecný záujem o chov a tiež dopyt o produkty z kozieho mlieka.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

To, že Európska únia priniesla nové možnosti a rozšírila sa ponuka je dobré, ak hovoríme o zdravej konkurencii. Na druhej strane náš výrobca, ktorému sa nedostalo dostatočnej podpory zo strany štátu, pomaly, ale isto končí a nahrádza ho zahraničný dovoz, ktorý pohlcuje celkovú sebestačnosť krajiny. Zvýhodnené podmienky pre poľnohospodárov by dozaista ocenil aj slovenský spotrebiteľ, ktorý prichádza na to, že pod pojmom kvalita nemusí hľadať len tovar zo zahraničia.

Ing. Petra Pajasová, Kozí farma Kozinka, Veľký Blh

Keďže chováte kozy, predpokladám, že ich chováte pre nejaký dôvod. Prečo ste sa rozhodli pre chov kôz?

Chovu kôz som sa venovala už doma, v Čechách. Ich mlieko bolo výborné, dokonca som sa ho naučila spracovať a vyrobiť z neho zopár výrobkov. Po presťahovaní na Slovensko som v tom chcela pokračovať, tak sme založili rodinnú s.r.o. Rozhodli sme sa pre anglonubijskú kozu, pre jej smotanové mlieko, lepšie k spracovaniu. Má totiž väčší obsah zložiek, ako mlieko bielych kôz.

Aké sú silné a slabé stránky Vášho chovu?

Výhodou je, že máme vlastné krmivá. Nie sme zástancom kupovaných zmesí, kde sú väčšinou zastúpené rôzne iné prímеси ako tie, ktoré naše zvieratá potrebujú. Tiež máme dostatok pôdy nato, aby sme mohli nechávať kozy vonku po celý rok. Podmienky nám to dovoľujú a musím priznať, že sa zlepšil aj ich zdravotný stav.

Aké aktivity by podľa Vás zlepšili postavenie chovu kôz na Slovensku? Ako by ste vedeli Vy pomôcť pri týchto aktivitách?

Niekoľko rokov sa snažím pomáhať svojimi radami chovateľom, ktorí sa na mňa obrátia s prosbou o pomoc pri registrácii, legislatíve a iných záležitostiach. Z tohto dôvodu usporadúvame na našej farme kurzy rôzneho zamerania. V rámci Klubu chovateľov anglonubijských kôz sa snažíme raz ročne usporiadať seminár s odbornou tematikou, akými sú inseminácia, veterinárna problematika kôz a pod.

Čo je potrebné zmeniť v systéme, aby sa poľnohospodárom na Slovensku žilo ľahšie?

Jedným slovom? Byrokraciou. V súčasnosti človek, ktorý sa chce venovať rastlinnej, či živočíšnej výrobe a chce dodržiavať všetky zákony nemá šancu to zvládnuť sám. Ak si to porovnáme s úradníkmi, každý má úrad má vo svojej oblasti tých úradníkov niekoľko. Poľnohospodár je na všetko sám. Ďalším problémom je prístup k pôde, ktorej nie je na rozdávanie. Cesta, ako pomôcť slovenskému poľnohospodárstvu je umožniť existovať malým rodinným farmám, a to tým, že sa zníži byrokracia, zjednoduší sa prístup k pôde a prebehnú pozemkové úpravy. □

Čas tradičných domácich zabíjačiek

Ing. Janka Martincová, PhD.,
NPPC - VÚTPHP Banská Bystrica

*Nemaj nič — zle je;
maj dačo — aj tak je zle.“*

Jozef Gregor Tajovský – zbierka *Susedovo prasa*

Ak si nevychováš prasa, nebudeš mať korýtko mäsa

Blížiac sa zimné vianočné obdobie pripomína, že sa blíži čas zabíjačiek. Pre viacerých z nás je zabíjačka spojená so zážitkami z detstva, keď pri každom dome (v chlieve) sa chovali prasce a pred vianocami každý víkend sa konali zabíjačky. V tento dlho očakávaný deň sa zišla celá rodina, susedia, aby pomohla pri práci, ale hlavne aby sa utužili rodinné vzťahy. Osobne si z detstva na tieto časy pamätám a musím priznať, že zostali už len spomienkou na nedávne časy. Dnes táto tradícia sa už postupne vytráca, ľuďom sa už neoplatí chovať „po domácky“ prasa, a zdá sa, že už ani hydinu a povedzme si na rovinu ani tú kravku. Lacný dovoz bravčoviny, či hovädziny alebo hydiny z okolitých štátov zásobuje supermarket a spôsobuje lacnú kúpyschopnosť obyvateľstva. No už viackrát sme sa mohli presvedčiť, že nie všetko lacné je aj kvalitné. Našťastie je ešte veľa takých, čo za kvalitu sú ochotní priplatiť viac, vedia, že je za tým úsilie gazdu alebo farmára produkovať zdravé potraviny. Vďaka niektorým ľuďom sa tieto staré zvyky a tradície oživujú a aj po mesiacoch už vidieť zabíjačkové hody a záujem ľudí o tieto akcie neustále narastá aj v snahe pripomenúť si staré časy, či okúsiť pravé domáce zabíjačkové špeciality ako jaterničku, klobásu, tlačenku, či ostatné pochutiny.

Niečo z histórie

Archeologické nálezy dokumentujú skutoč-

Ako to niekedy bývalo na zabíjačke u STAROV - z rodinného albumu r. Martincovej (žiaľ už všetci nežijúci- sprava stará mama, otec ,klaciaci 2. sprava - otcov brat, vzadu obecný mäsiar) - rok 1957

nosť, že prasa je jedným z prvých domestikovaných zvierat (ľudia ho chovali už niekedy od 9. až 7. tisícročia pred našim letopočtom). Už vtedy vedel človek prasa zužitkovať zo všetkým – mäso, vnútornosti vrátane čriev, krv, kôžu, z kostí sa robili niektoré nástroje a ozdoby. V stredoveku bývalo bravčové mäso na stole prostých ľudí, šľachta dávala prednosť zverine a „vznešenejší“ druhom mäsa.

Prasa je aj čínske znamenie horoskopov. Je to znamenie čestnosti, jednoduchosti a veľkej statočnosti. Znamená aj šťastie. Napr. tradičné prasiatko v tvare pokladničky býva častým darom a určite nejedného z nás poteší.

Ako to bývalo

Prasce (*Bravy*) sa chovali *pomyjami*, lebo v každej domácnosti zvýšilo čo to z jedla. *Pomyje* sa obyčajne zbierali do vedra a lievali do válova. Väčšinou sa chovali dve prasiatka, jedno sa zarezalo pred vianocami aby bolo na vianoč-

nom stole dostatok mäsa a druhé v období fašiangov. V zime sa zabíjačky robili aj preto, že chladničky dakedy neexistovali, ľudia už mali menej práce a mrazivý zimný čas bol vhodný z hľadiska uchovania a skladovania potravín.

Príprava sa začínala už deň dopredu, bolo treba bieliť cesnak, premyť ryžu, pripraviť všetko potrebné, kotol na vodu (*parák*), umýť *rjady*, nabrušiť nože. Pokúpili sa koreniny (sladká a pálivá paprika, čierne korenie, rasca, majorán), soľ, 10 kg ryže... Večer pred zabíjačkou už prasa nedostalo najesť, aby malo prázdne črevá. Vlastná zabíjačka sa začínala v sobotu skoro ráno, keď prasa bolo treba vytiahnuť z chlieva na dvor, čo niekedy bolo aj úsmevné, keď behalo po dvore v snahe uniknúť pred tým čo ho čaká a neminie. Z chlievov sa ozýval kvikot prasiatok. Ten kvičiaci zvuk bol najnepríjemnejším zážitkom z celého dňa a pamätám si, že vonku som vybehla až keď bolo „už po“.

Aj pes Lusinka kuká čo sa to robí...

Aj je tu ďalší čo sa pozerá - Rasty ...

Polievanie horúcou vodou...

Aj žaba na prameni sa kuká...

Vytiahnuť 200 kg prasa z chlieva tak to bola riadna fuška aj pre chlapov. Z chlieva vypustené prasa na dvore zvalili na zem, prikľakli ho a gazda dlhým nožom v oblasti hrdla pichol prasa pričom mu prerezal žily v krku. V súčasnosti mäsiari už používajú pištole na dobytok, ktorými strelia medzi oči. Keď mäsiar podrezal prasa, gazdina podložila misu na chytenie krvi (tá sa použila pri príprave jaterníc). Ďalší postup spočíval v nasledovných krokoch:

1. **Obáranie** - vykŕvené prasa potom naložili do dreveného koryta a vriacou vodou z kotla (z paráku) ho polievali hrnčekom od hlavy až po nohy, čím sa uvoľnila srst.
2. **Odstránenie štetín** - pomocou špeciálnych plechových kovových zvoncov a nožov chlapi zoškriabali z prasaťa štetiny, alebo v niektorých dedinách prasa opalovali plameňom. V minulosti sa opalovalo aj hrstou ražnej slamy.
3. **Umyvanie** - po obarení a opalovaní prasa sa muselo umyť, aby z neho odstránili pripálenú pokožku.
4. **Zavesenie na háky** - odsrstené prasa zavesili pomocou dreveného nosníka dolu hlavou na háky, alebo ho vyvesili pomocou kladky.
5. **Rozoberanie prasaťa** - vyvesené prasa dôkladne vymývali horúcou vodou a začali ho rozoberať. Najskôr odrezali *podhrdlinu*, oddelili hlavu, urobili dlhý rez od krku nadol. Vnútorosti z brušnej dutiny sa museli opatrne vybrať, aby sa nepoškodili črevá. Nasledovalo oddelenie pôltov slaniny a oddelenie lopatiek, potom sekerou telo rozpoltili tak, že chrbtovina ostala vcelku, ďalej vybrali rebrá, vyrezali vnútorné mäso na klobásky. Pôlty slaniny, lopatky, šunky, rebrá, nôžky a rozporcovanú chrbtovinu vkladali do dreveného koryta za dôkladného potierania pripravenou zmesou soli, korenia, cesnaku a rasce (keď mäso pustilo šľavu, tak sa každý deň polievalo pollitrovým hrnčekom a zároveň sa prekladalo). Keď mäso do seba vsiaklo všetku šľavu (cca 2 týždne) bolo hotové.

6. **Čistenie čriev** - práca s črevami to bola väčšinou ženská záležitosť. To som robila najradšej. Najskôr bolo treba obrať masť z čriev a to opatrne, aby sa črevá neroztrhli. Črevá sa delili na *tenkie* a *hrubie*. Črevá sa museli dobre umyť a prevrátiť. Čistenie sa skladalo z troch etáp: prelievanie, prevracanie a pranie. K tomu boli treba 2 ženy. Najskôr sa črevá premývali a to tak, že žena držala v ruke črevo a druhá do neho nalievala z hrnčeka vodu. Odpad sa vytriasal na hnoj. Črevá bolo treba premyť aj z prevrátenej strany. Jedna držala na konci vnútri von črevo a druhá pomocou hrnčeka liala do neho teplú vodu naberajúc z *paráka* a tým sa črevo prevrátilo na druhú stranu. Najradšej sa čistili priamo na snehu. Vyprázdnené črevá spolu so žalúdkom (*matejok*) sa nakoniec prali, namočili sa do vody so soľou, pokrájaným citrónom a cibuľou a museli sa rukami dôkladne vyprať aby boli čisté, voňavé aj z prevrátenej strany. Tenké črevá sa ešte *šľamovali* - drievkom sa čistili od vláken (zoškľabávanie vnútornej sliznice z tenkých čriev). Muselo sa dbať na to, aby črevá zostali celé, aby sa *nepodriapali*, lebo sa stalo, že sa črevá aj *trhali* (táto práca bola výlučne otcova).

7. **Spracovanie a konzervovanie mäsa** - osobitná pozornosť sa venovala príprave mäsových výrobkov a náplne do jaterníc, klobás a tlačienky. Chlapi v komore na drevenom veľkom stole mali prácu s prípravou a spracovaním mäsa. V železnej vaničke pripravili jaternicovú a klobásovú zmes, ktorú dochutili soľou a koreninami. Gazdina musela ísť *okošťovať*. Jaternice sa plnili do hrubých čriev a klobásky do tenkých čriev. Vnútorosti sa dali variť do kotla, v ktorom sa potom varila kapustnica. Na prípravu jaterníc sa použili uvarené laloky, mäso z hlavy, uvarená ryža, krv, vývar a korenie. Klobásky sa zhotovovali z pomletého mäsa pomiešaného s príchutami a koreninami, klobásová a jaternicová zmes sa naplňala pomocou mäsových mlynčiek

s kovovou rúrkou (*špric*) do očistených čriev.

Jaternice sa zakončovali na oboch koncoch zastrúhanými špajdlami a klobásky sa len prekrútili a tým sa zaviazali. Jaternice sa museli krátko povariť v hrnci s vriacou vodou a keď vyplávali na povrch boli uvarené. Aby nepraskli, vkladali sa do dierovanej sieťky, a tak sa namáčali do obaru. Odvarené sa poukladali do dreveného koryta. Ja som mala najradšej jaternice z hrubých čriev (takých vlnkovitých). Zmes na tlačienku (*švankés*) pozostávala z uvareného mäsa z hlavy, kože, srdca s príchutami a plnila sa do žalúdka, ktorý sa tiež musel v soli dôkladne vyčistiť. Podobne ako jaternice aj tlačienka sa dovarila v hrnci. Po uvarení ju zakryli doskou a zaťažili kameňom, aby získala plochý tvar. Po vychladnutí sa zavesila do udiarne. Určité množstvo mäsa sa nechávalo v surovom stave (šunka, rebrá), nasolilo sa a za 3 týždne zaúdlilo. Aj zo slaniny sa časť zaúdlila a časť sa pokrájala na väčšie kúsky a vytápala sa na masť - *šmalec*. Roztopený a prisolený *šmalec* naliali do uzavretých nádob a odložili na chladné miesto. *Škarke* sa získavali vyprážením slaniny pokrájanej na kocky, zbavené masti, ktoré sa potom jedli s chlebom alebo sa dávali do pagáčov. Postupne ako sa topila masť, odoberala sa plechovou *varečkou* do hrnca na masť (čierny hrniec s pokrievkou s dierkami), *škarke* museli byť pekné červené (*boli vypražené, keď hrkotali*). Vyberali sa deťmi, pričom sa trochu popritláčali, aby sa zbavili masti. Nakoniec sa vyprážali *sadlovie* a masť z nich sa dávala osobitne. Hotové klobásky sa zavesili, podobne ako aj naložené mäso a slanina pomocou kovových hákov, do udiarne, kde za stáleho mierneho zadymovania dymom zo surového tvrdého dreva sa mäso konzervovalo. Zaudené mäso a klobásky sa *pokvačkali* (prevesili) cez lieskovú palicu na chladné miesto do komory alebo špajzy. V minulosti ešte aj z kostí varili mydlo.

K zabíjačke neodmysliteľne patrí aj dostatok jedla a pitia. Na *špaherte* v kuchyni od rána sa striedali hrnce. Medzi prvé jedlá (*fruštík*) patrilo upražené mozoček na cibuľke. Na obed sa pripravovala pečienka upražená na cibuľke s ryžou a po skončení zabíjačky bola večerná

Opalovanie plameňom a čistenie kovovým zvoncom.

Usmiatey Peter Spodniak a Ondřík Komora pri čistení prasaťa

Opalovanie prasaťa.

Čierne ako uhoľ ale bez štetín.

Ako na poriadnom gazdovskom dvore.

hostina, kde sa jedla zabíjačková kapustnica, pečené klobásky, jaternice, podhrdlina. V niektorých regiónoch sa pripravovala ovarová polievka. Počas dňa na zahriatie sa chlapom podávalo hriatô. Večer po skončení zabíjačky sa nosili po susedoch balíčky a v kandličke kapustnica. Tí zase oplácali, keď sami mali zabíjačku.

V súčasnosti sa už sviže poväčšine nechovajú doma, ale kúpia sa hotové polovičky a doma sa robí zabíjačka.

Tak to kedysi bolo a občas ešte na dedinách aj je.

Takto si to pamätám z čias môjho detstva. Chlievy na dedinách už dávno zívajú prázdnotou a nepočuť už ani kvikot prasiat.

A som rada, že si tieto zvyky môžem pripomenúť aj návštevou u mojich priateľov, u rodiny Spodniakovej, na gazdovskom dvore v Kokave nad Rimavicou. Keď som tam chodím na miesta, kde akoby zastal čas, kde ešte vidieť chalúčky po pradedoch, kde je to možno ošarpané, no zároveň unikátne, kde ešte nevkrčila noha „moderného“ človeka, kde ešte gazdovanie „nevymrelo“, kde ešte žijú ľudia tak ako v minulých časoch, kde ešte vidieť v drevených chlievoch krochajúce prasce, v maštali na reťazi tri kravy, kde gazda

sa vracia domov s kravičkami z paše. Keď som to videla mala som nostalgický pocit a že toto už sa len tak ľahko nevidí a musela som sa ísť pozrieť do maštale. „Je tu krásne“ povedala som „no musím to prísť ešte odфотографovať, kým to takto ešte je, kým ešte žijú títo ľudia. Lebo o pár rokov to už byť nemusí.“ A Peter Spodniak dodal: „Minule tu zastalo auto Bratislavčanov, vystúpili z auta a fotili si kravy“. Zrejme podľa všetkého to už bude pomaly raritou a lacné mlieko sa bude dovážať zo zahraničia. Netyka sa to len mäsových výrobkov, ale aj ovocia a zeleniny, ako je to už v prípade zemiakov z Nemecka, či Poľska atď. Zrejme ten typický slovenský sedliacky duch sa už vytráca a vzťah k poľnohospodárstvu, k matičke zemi, kde neplatí sviatok, kde je na prvom mieste starostlivosť o zvieratá, kde treba sa k zemi aj pokloniť, je u mnohých zaťažkávajúcou skúškou.

Na vlastnej koži sa presviedčam, že aj keď gazdovanie mám akosi v krvi a silný vzťah k pôde, k zemi, o čom svedčí, že rada o tom píšem, a moje články sú písané tak, že nimi vlastne aj žijem a preto možno majú aj ohlas u čitateľov a mám to šťastie, že pracujem aj podobnej oblasti, no čoraz viac sa presviedčam, že čo platilo niekedy, tak dneska až tak

neplatí a gazdovať s motykou a hrabľami je už v úvodzkovkách „zastaralé“.

Je pekné si prečítať ohlas od českých farmárov: „Krajší článok o nás ešte nikto nenapsal. Moc se nám Váš článek líbil. Děkuje.“ Alebo od slovenských kolegov „Už sa teším na ďalšie.“ Je to prejav, že tá „námaha“, ten čas strávený v noci pri písaní (keďže najlepšie sa píše v noci), ten pocit priblížiť ľuďom niečo tak jednoduché, ma naplnia pocitom, že možno to má zmysel. Pretože na vlastnej koži viem, že je to ťažká práca a šperkom na ruke sú mozole a zrobené ruky. No ako píše básnik Milan Rúfus v zbierke *Stôl chudobných* – „Chlieb krájať to nie je len tak“.

Farebné fotografie sú so zabíjačky u rodiny Spodniakovej v Kokave nad Rimavicou, ktorých navštevujem keď som smutná, pretože u nich je vždy veselo ☺, kde sa gazduje tak ako kedysi sa gazdovalo, kde sa ešte múti maslo, kde sa robia zabíjačky, kde sa je z jednej misy. Čiernobiela fotografia pochádza z môjho rodinného albumu.

P.S. Tento príspevok má za cieľ priblížiť ako to voľakedy bývalo na dedinách a pripomenúť zvyky, ktoré už pomaly zanikajú. Je to pamiatka, ktorú si osobne chcem zachovať. □

Aj kohút sa beží pozerať čo sa to robí...

Vysiace prasa na hákoch.

Rozpoltené prasa a gazda Peter Spodniak.

BONITÁCIE 2015

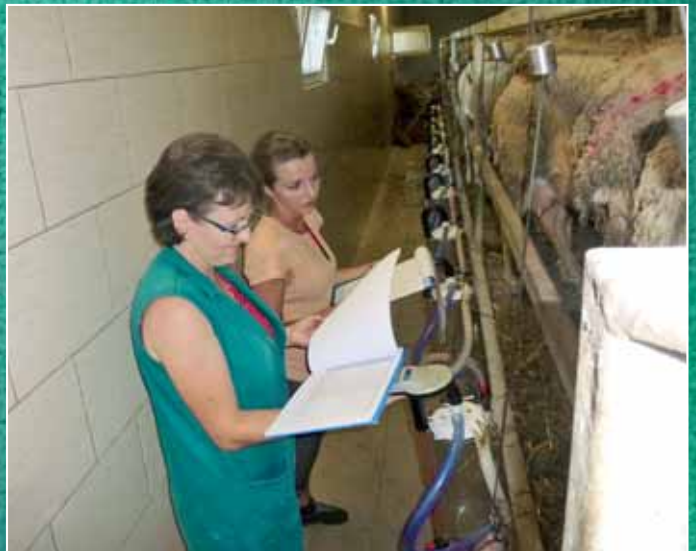
Ing. Igor Nemčok.

Ing. Jozef Kováč.

Ing. Pavel Gonda.

Kelo a synovia, s.r.o. Veľké Teriakovce.

Kelo a synovia, s.r.o. farma Svetlá.

Lesy Zliechov, s.r.o., farma Zástranie.

BONITÁCIE 2015

MVDr. Tomáš Hadraba, Turzovka.

NPPC VÚŽV Lužianky.

NPPC, VÚŽV Trenčianska Teplá.

OVIS Farma, s.r.o, farma Udiča.

Ovini, s.r.o.

Pán Adamek a pán Faško.